

«ΓΥΜΝΗΠΟΛΟΣ ΕΡΑΣΜΙΟΣ»

Ο ΓΥΜΝΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΑΝΝΙΤΗΣ*

Υ Π Ο
Π. Β. ΠΑΣΧΟΥ

α'. «Φῶς μοναχοὶ τοῖς κοσμικοῖς».

“Όταν, πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια, οἱ εὐγενικοὶ «Φίλοι τοῦ Ἁγίου Ὀρους» μου πρότειναν νὰ ὀμιλήσω γιὰ τὸ π ρ ὁ σ ω π ο καὶ τὸ ἔ ρ γ ο τοῦ σεπτοῦ ἀγιορείτου μοναχοῦ, π. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, —τὸν ὁποῖο τὸ Οἴκου-μενικὸ Πατριαρχεῖο μας ὀνόμασε «Ἐκκλησιολόγος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας»—, χωρὶς βέβαια ν’ ἀρνηθῶ, ἔδειξα κάποιον δισταγμὸ. Αὐτὸν τὸν δισταγμὸ μου θὰ τὸν κατανοήσουν εὐκολώτερα, ὅσοι σκεφθοῦν τὴν ὄντως μακάρια ἡσυχία τῶν ἐρημιτῶν καὶ τὴν «ἀποταγή» τῶν μοναχῶν, ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν ἐκτροπὲς ἀπὸ τοὺς μοναστικούς κανόνες, καὶ τὴν ὅποιαν ἀνάγκη ἐξοδο τῶν ἰσαγγέλων μοναχῶν («μέσ’ στὴν πολλὴ συνάφεια τοῦ κόσμου»). Ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, ὅταν ἀναγκάζουμε τοὺς ἐρημίτες ἀσκητὲς νὰ κατεβῶν στὸν κόσμον, εἴτε γιὰ νὰ τοὺς τιμῆσουμε, εἴτε γιὰ νὰ τοὺς ἰδοῦμε καὶ νὰ τοὺς ἀκούσουμε, κινδυνεύουμε, ἢ νὰ πέσουμε ἢ νὰ ρίξουμε σὲ παγίδες ποικίλων —σωματικῶν ἢ πνευματικῶν— πειρασμῶν· ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, πάλι, γινόμεστε πολλὰ φορὲς αἴτιοι νὰ νοθεύεται ἡ μοναχικὴ «ἀποταγή», καὶ ν’ ἀκούσουν κάποια στιγμή οἱ καλεσμένοι μας ἀναχωρητὰ τὸν φριχτὸ ἐκεῖνο λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὸν καλομαθημένο συγκλητικὸ, ποὺ πῆγε σὲ μοναστήρι, μὰ δίχως ν’ ἀρνηθεῖ ἐντελῶς τὸν κόσμον: «καὶ τὸν συγκλητικὸν ἀπόλεσας καὶ μοναχὸν οὐκ ἐποίησας»¹. Ὑπεχώρησα, ὥστόσο, καὶ

* Ὁμιλία, ποὺ δόθηκε στὴν Αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (Ἀθῆναι), κατὰ τὴν ἐορταστικὴν ἐκδήλωση, τὴν ὁποία ὀργάνωσε πρὸς τιμὴν τοῦ πολιοῦ Ἐκκλησιολόγου δ. ἀσύλλογος τῶν Φίλων τοῦ Ἁγίου Ὀρους (7 Δεκεμβρίου 1988). Στὸ κείμενο τῆς ὀμιλίας ἔχουν προσθεθεῖ: α) οἱ ὑποσημειώσεις, β) ἓνα μικρὸ Ἐ π ἰ μ ε ρ ο, μὲ ἀνθολόγιο ἀπὸ τὰ ὑμνογραφήματα τοῦ π. Γερασίμου καὶ γ) μερικὲς σελίδες (Μουσικὸ Παράρτημα), μὲ κείμενα τοῦ ὑμνογράφου μας σὲ βυζαντινὴ σημειογραφία τοις μέρη, μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ φροντίδα τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Μουσικολογίας στὸ Παν/μιο Ἀθηνῶν κ. Γ ρ η γ. Θ. Σ τ ἄ θ η, τὸν ὁποῖο κ’ εὐχαριστῶ πολὺ ἐγκάρδια.

1. Βλ. Ἀποφθέγματα ἀγ. Πατέρων, Migne P.G. 65, 245.

δέχτηκα τὴν πρόταση, χωρὶς νὰ ξέρω ἂν οἱ αἰτιολογίες τῆς ἀποδοχῆς εἶναι καὶ δικαιολογίες ἐπαρκεῖς. Σκέφθηκα, πῶς, καθὼς ἔχω λίγον καιρὸ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ἀγιώνυμον Ὅρος, θὰ ἦταν ἕνας κάποιος τρόπος ν' ἀναπληρώσω αὐτὸ τὸ ταξίδι-προσκύνημα, μιλώντας γιὰ ἕνα διαπρεπῆ ἀγιορείτη μοναχό, τοῦ ὁποίου ἐπιτιμῶ ἰδιαίτερα τὸ τίμιο πρόσωπο καὶ τὸ τεράστιο ὑμνογραφικὸ ἔργο. Ἐπειτα, ἐκδηλώνοντας ἐνδιαφέρον καὶ τιμὴ πρὸς ἕναν ἅγιο Γέροντα, ποῦ κλείνει αἰσίως 65 χρόνια στὸν ἀγιορειτικὸ Μοναχισμό αὐτὲς τὶς μέρες, ὑπολογίζουμε περισσότερο τὸ δικό μας συμφέρον ἀπὸ αὐτὴ τὴν πράξη, παρὰ τὴν ἱκανοποίηση ὅποιασδήποτε κενοδοξίας, ποῦ οἱ ἔμπειροι Μοναχοὶ τὴν πολεμοῦν μὲ τὴν ὑποδειγματικὴ τους ταπεινώση. Ἐδῶ μέσα βρίσκεται καὶ ὁ λόγος τῆς πνευματικῆς ὠφέλειας τῶν κοσμικῶν ἐκ μέρους τῶν Μοναχῶν, ποῦ δικαιολογεῖ ἐνίοτε κάποιες ἐξόδους ἀγίων Γερόντων πρὸς τὸν δυσώνυμον ἢ πάσχοντα κόσμο. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν ὅτι, ὅπως οἱ ἄγγελοι γιὰ τοὺς μοναχοὺς εἶναι φῶς, ἔτσι καὶ οἱ μοναχοὶ εἶναι φῶς γιὰ μᾶς τοὺς κοσμικοὺς. Κ' ἕνα τέτοιο φῶς δὲν εἶχα δικαίωμα νὰ τὸ στερήσω ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ πολλαπλῇ σκοτίᾳ τοῦ κόσμου ζῶντας ἀδελφούς. Παραλείποντας τοὺς ἄλλους λόγους, θ' ἀναφέρω ἀκόμα ἕνα μονάχα. Ἐργαζόμενος στοὺς ὑμνογραφικοὺς λειμῶνες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ διδάσκοντας τὴν Ἑμνηλογία στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, αἰσθανόμουν αὐτὴν τὴν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς στρατεύσεως, ποῦ ἡ ἄρνησή της μποροῦσε νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ ὡς λιποταξία, ἢ ὡς περιφρόνηση πρὸς τὴν παράδοση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας τῆς ἐποχῆς μας.

*

β'. «Ὁῦτος ὁ εὐλογημένος Μοναχός».

Στὴ δεκαετία τοῦ πενήντα, ἕνας εὐσεβῆς κληρικὸς περιόδευσε τὸ ἅγιον Ὅρος κ' ἔγραψε κ' ἕνα μικρὸ, μὰ καταλυτικὸ θὰ ἔλεγα, ἀθωνικὸν ὁδοιπορικόν. Ἐκεῖ, μέσα σὲ πέντε γραμμές, δίνεται τὸ στίγμα τοῦ π. Γερασίμου μ' ἕναν τρόπο ἐπιγραμματικόν: «Ἀπὸ τὸ Καρούλι, ἀνηφορίζων πρὸς δυσμάς, προχωρεῖς εἰς τὰ ἀνώμαλα ὑψώματα, κατὰ μῆκος τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Ἀγιορειτικῆς Χερσονήσου καὶ, μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, φθάνεις εἰς τὸ κελλίον τοῦ Μοναχοῦ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, ἡγουν τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Σικήτην τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Ἄννης. Οὔτος ὁ εὐλογημένος μοναχὸς Γερασίμος κατάγεται ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἠπειρον καὶ ἀσκητεῦει ἐπὶ 30 ἔτη εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος, κέκτηται δὲ παρὰ Θεοῦ τὸ χάρισμα τοῦ ὑμνογράφου καὶ ἔχει συνθέσει ἕως τώρα χιλιάς ἀσματικὰς Ἀκολουθίας, ἐξ ὧν αἱ ἡμίσειαι εἶναι εἰσέτι χειρόγραφοι καὶ ἀνέκδοτοι»². Αὐτὸς ὁ στρογγυλὸς ἀριθμὸς τῶν χι-

2. Βλ. Ἀρχιμ. Χρυσ. Μουστάκα, Τὸ Ἅγιον Ὅρος Ἀθω, «Ἀσθήρ», Ἀθήναι 1957, σελ. 68. Μιὰ μικρὴ περιγραφή τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Ἄννης μᾶς δίνει ὁ π. Γε-

λίωv Ἀκολουθιῶv, ὁ ὁποῖος θυμίζει τὰ χίλια κοντάκια πού ἀποδίδει ὁ συναξαριστής στὸν ἅγιο Ρωμανὸ τὸ Μελωδῶ³, δὲν εἶναι ἀπλὸ σχῆμα λόγου, μὲ τὴν ὁποιαδήποτε ὑπερβολή. Πρέπει νὰ προσθέσουμε, μάλιστα, πὼς ὕστερ' ἀπὸ τριάντα τόσα χρόνια, ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχει κατὰ πολὺ μεγαλώσει, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τοὺς τελευταίους καταλόγους τῶν ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων ἔργων του⁴, κατὰ τὴν μακρὰ διάρκεια τῆς ἐξηντάχρονης ὑμνογραφικῆς διακονίας του!

Ὁ π. Γεράσιμος ἔλκει τὴν καταγωγή του —τὴ «γῆϊνη πατρίδα του» θὰ ἔλεγε ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός,— ἀπὸ τὴν εὐαγγελιστὴν Ἡπειρο. Εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου στὴ γραφικὴ Δρόβιανη τοῦ ἡρωϊκοῦ Δέλβινου, στίς 5 Σεπτεμβρίου τοῦ 1904, καὶ τὸ κοσμικὸ του ὄνομα ἦταν Ἀναστάσιος Ἰωάννου Γραϊκάς⁵. Στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ συνέχισε, μετὰ, τίς γυμνασιακῆς του σπουδῆς στὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ ρίχτηκε μὲ ἰδιαίτερο ζῆλο στὴ μελέτη τῶν κλασσικῶν ἐλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχοντας ἀπὸ μικρὸς τὴν ἐσωτερικὴ κλίση πρὸς τὴ μοναχικὴ ζωή, μόλις τελείωσε τὸ γυμνάσιο, φεύγει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δικούς του γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος (1923). Ἐκεῖ ἐγκαταβιώνει ὡς δόκιμος μοναχός, κοντὰ σὲ ἅγιο Γέροντα, τὸν ἱερομόναχο Μελέτιο Ἰωαννίδη, τὸν Μικρασιάτη

ράσιμος στὸν Πρόλογο τῆς «Ἀκολουθίας τῶν Ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων Διονυσίου τοῦ ρήτορος καὶ Μητροφάνους, τῶν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθω ἀσκητικῶς διαλαμπάντων», ἔκδ. γ' [Ἀθήναι, 1981;], σελ. 5: «Εἰς τὴν ΒΑ ὑπέρειαν τοῦ Ἁγιωνύμου καὶ οὐρανογεϊτονος Ἄθωνος, ἐν τῇ ἡγιασμένῃ τούτου ἐρήμῳ, ἐπὶ παραγωγῶδους κλιτύος, εὐρίσκειται ἡ Ἱερὰ Σικήτη τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Ἄννης. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δέκα ἀσκητικῶν «Καλυβῶν», ἧ ἡσυχαστηρίων, ἔθνα ἀρνησίσκομοι καὶ λιτοδίατοι Μονασταί, ἀσκούμενοι τὸν καλὸν τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς ἀγῶνα, καλλιεργοῦσιν ἐμπόνως τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς ἀσκητικῆς ἀρετῆς καὶ οὐρανίου φιλοσοφίας. Ἡ σύστασις αὐτῆς, ἡ μᾶλλον τῶν πρῶτων Καλυβῶν, ἀνάγεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰζ' αἰῶνος, ἦτοι μετὰ τὴν μακαρίαν κόμησιν τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Διονυσίου τοῦ ρήτορος καὶ Μητροφάνους, ἡ μᾶλλον τοῦ Ὁσίου Διονυσίου, γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1606. Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐνταῦθα τῶν ἁγιωτάτων Πατέρων, ἡ παραγωγὴς αὕτη περιφέρεια ἦτο ἀκατοίκητος καὶ ἔρημος...».

3. Βλ. Н. Р. Делехайе, Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano, Bruxelles 1902, σελ. 95-96. Πρβλ. Κ. Μητσάκη, Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία (ἔκδ. β'), Ἀθήνα 1986, σελ. 361.

4. Βλ. «Θεολογία» ΚΑ', 1950, σελ. 335-338 καὶ 506-515· «Ὁρθοδοξία» ΛΑ', 1956, σελ. 23-36, 185-194 καὶ 287-303· Γεράσιμος Μοναχός, ὁ Μικραγιαννανίτης. Μία τεσσαρακονταετία ὑμνογραφικῆς διακονίας, ἦτοι Κατάλογος ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων Ἀκολουθιῶν καὶ Κανόνων αὐτοῦ (1930-1970), ἐκδιδομένης προνοίᾳ μὲν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου, ἐπιμελεῖα δὲ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰω. Σπ. Ράμφοῦ, μετὰ προλόγου Π. Β. Πάσχου, Ἐν Ἀθήναις 1974, σσ. 40.

5. Βλ. «Ὁρθοσκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 4, Ἀθήναι 1964, σσ. 350-351 (ἄρθρο π. Ἰω. Σπ. Ράμφοῦ). «Μία τεσσαρακονταετία...», σελ. 11-13.

(Σικήτη Μικρᾶς ἀγ. Ἄννης, Καλύβη Τιμίου Προδρόμου), ἔπου καὶ κείρεται ἀργότερα μοναχὸς καὶ μετονομάζεται Γεράσιμος. Ἐδῶ πιά βρίσκει ἀπόλυτη πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση, γιατί μπορεί νὰ ἀφοσιωθεῖ στὰ πατερικὰ κείμενα, τὰ κατανυκτικὰ συναξάρια καί, στὴ μεγάλην ἀγάπη του, τὴν ἐκκλησιαστικὴ ποίηση. Ἡ καθημερινὴ ἀναστροφή μὲ τοὺς ὕμνους τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς Ἐκκλησίας μας αὐξήσε αὐτὴ τὴν ἀγάπη του καὶ τόνωσε τὴν κλίση του πρὸς τὴν ὕμνογραφία. Ἐδῶ, σ' αὐτὴ τὴν ἐρημικὴ, ἄνυδρη, ἀχμηρὴ καὶ ἄγονη τοποθεσία τῆς Μικρᾶς ἀγ. Ἄννης, ἔπου εὐωδιάζει, περισσότερο ἀπὸ τ' ἄνθη καὶ τὰ χόρτα, ἡ μυστικὴ εὐωδία τῶν τάφων καὶ τῶν λειψάνων ἀρχαίων ἀσκητῶν, μαζὶ μὲ τοὺς ἀσκητικούς ἰδρωῶτες καὶ τοὺς μοναχικούς ἡμέρους τῶν νεωτέρων ἐρημιτῶν, ζῆ ὁ π. Γεράσιμος, μόνος μόνῳ Θεῷ προσανέχων καὶ προσευχόμενος, καὶ ἐργαζόμενος τὸ πνευματικὸν ἐργόχειρόν του, πολλαπλασιάζοντας τὸ τάλαντο ποὺ τόσο πλούσια τοῦ χάρισε ὁ μέγας Ποιητῆς «ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων». Κ' ἐδῶ, στὴ μικρὴ βιβλιοθήκη τῆς Καλύβης τοῦ Τιμίου Προδρόμου, θ' ἀρχίσουν ν' ἀραδιάζονται κατὰ στοῖβες οἱ τόμοι, ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο, ποὺ θὰ περιέχουν τὰ ποιήματα τοῦ νέου ὕμνογράφου τῆς Ἐκκλησίας μας· σήμερα συγκροτοῦν μιὰ μεγάλη βιβλιοθήκη χειρογράφων τοῦ π. Γερασίμου, τὰ ὁποῖα, βιβλιοδετημένα σὲ ὀγκώδεις τόμους, περιέχουν Ἀσματικὲς ἢ Πανηγυρικὲς Ἀκολουθίες, Κανόνες, Παρακλητικούς κανόνες στοὺς ὀκτῶ ἤχους, Ἰδιόμελα, Χαιρετισμοὺς (ΚΔ' οἴκους), Προσόμοια, Ἀπολυτίκια, Κοντάκια, Μεγαλυνάρια, ἀναπληρώσεις Ἀκολουθιῶν, πλεῖστα νέα ἢ διασκευασμένα παλαιὰ Συναξάρια, πανηγυρικούς καὶ ἐγκωμιαστικούς λόγους, περιστάτικες εὐχές, καθὼς καὶ ἄλλα «περιστάτικὰ» κείμενα, δηλ. ἐπιγράμματα σὲ ἱερὲς εἰκόνες, ἢ σὲ εἰσόδους ἱερῶν Μονῶν καὶ Ναῶν κ.π.ἄ. Φυσικά, παράλληλα μὲ τὴν ὕμνογραφικὴ του ἐργασία —τὸ ἐργόχειρο καὶ διακόνημά του,— ὁ π. Γεράσιμος ἀσχολεῖται καὶ μὲ ἄλλες πνευματικὲς μελέτες, ἀγιορειτικοῦ ἢ καὶ γενικώτερου ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος⁶, χωρὶς νὰ παραμελεῖ καὶ τὴ φιλοξενία τῶν προσκυνητῶν, ποὺ ἔρχονται νὰ τὸν γνωρίσουν, ἢ νὰ τοῦ ζητήσουν ἕναν Παρακλητικὸ Κανόνα ἢ μιὰ εἰδικὴ Ἀκολουθία, γιὰ ἕναν ἅγιο ἢ μιὰ γιορτὴ τοῦ τόπου τους⁷. Καί, ὅπως ὄλαι οἱ ἀγιορεῖτες

6. Κατὰ πληροφορία τοῦ ἴδιου τοῦ π. Γερασίμου, ἕνα πλῆθος ἀπὸ συναξαριστικὰ καὶ ἀγιολογικὰ κείμενα, ποὺ περιέχει ὁ «Μέγας Συναξαριστῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας» (τοῦ Βίκτωρος Ματθαίου), «διωρθωμένα καὶ διεσκευασμένα κατὰ τὴν φράσιν» ἢ κ' ἐντελῶς πρωτότυπα, ὀφείλονται σ' ἐκεῖνον, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ τὸ ὄνομά του!

7. Οἱ ποικίλες συνεργασίες τοῦ π. Γερασίμου καταστολίζουν πολλὰ περιοδικὰ καὶ εἰδικούς τόμους, ἰδιαιτέρως οἱ ἀνέκδοτες Ἀκολουθίες του, ποὺ δημοσιεύουν μὲ δαπάνες τοὺς διάφοροι φιλακόλουθοι. Ἐδῶ σημειώνουμε καὶ δύο ἄλλου εἴδους συνεργασίες του: 1. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, «Κατάλογος χειρογράφων κωδικῶν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς κατὰ τὸ Ἁγιάννου Ὄρος τοῦ Ἁθῶ Ἱερᾶς καὶ μεγαλωνύμου Σικήτης τῆς Ἀγίας Θεομήτορος Ἄννης», ἐν ΕΕΒΣ, ΚΘ', 1959, 187-192· Λ', 1960-1961,

Μοναχοί, ό π. Γεράσιμος έχει τις συχνές και μακρές ώρες τών 'Ακολουθιών, μέρα και νύχτα, όπου προσεύχεται ό κάθε μοναχός, και για εκείνον τόν ίδιο μά και για τούς έν κόσμω αδελφούς του, για τούς όποιους ή καρδιά γίνεται λαμπάδα και αγάπη, ώστε νά φωτίζει και νά ζεσταίνει τούς ποικιλοτρόπως πληγωμένους⁸.

*

γ'. "Ανθη και καρποί τοῦ "Αθω.

Μιλώντας για τήν εκκλησιαστικήν ύμνογραφία τοῦ π. Γερασίμου, πρέπει νά σημειώσουμε πώς ό ποιητής μας και ή ποίησή του εἶναι άνθη και καρπός τοῦ "Αθω, φανερωμένα μέσα στό Περιβόλι τῆς Παναγίας. Αυτό σημαίνει, ακόμη, πώς εἶναι μιὰ προσωπική προσφορά, τάλαντο πού αὐξάνει και πληθαίνει μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά μέσα στήν εὐλογημένη και πάντιμη Παράδοση τῆς 'Εκκλησίας μας. Ξέρω, πώς στά χεῖλη πολλῶν ἤδη καιεἶ τὸ ἐρώτημα: «και πώς συμβιβάζεται ή έννοια τῆς παραδόσεως μέ τήν προσωπική δημιουργία; Δέν υπάρχει ἐδῶ μιὰ αντίφαση;» Ἐν τούτοις, ή παράδοση δέν εἶναι έννοια στατική, και, ὅπως λέγει ένας σύγχρονος θεολόγος και ἐπίσκοπος τῆς 'Εκκλησίας μας, ἀποτελεῖ «ἐξεναντίας ὅρον και προϋπόθεσιν πρὸς νέας δημιουργίας. Εἶναι ό ἀγρός εἰς τόν ὅποιον ριζοῦται τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Ἡ παράδοσις δέν εἶναι κατάστασις, ἀλλά δύναμις· εἰς τήν παραδοσιακήν αὐτήν δύναμιν ὀφείλεται ὅ,τι υπάρχει εἰς τήν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐπιστήμη και τέχνη και τρόπος ζωῆς. Ἐφ' ὅσον δέ ή 'Εκκλησία εἶναι ζῶν ὀργανισμός, δέν θά παύση νά ἔχη ἐνώπιον αὐτῆς νέας ἐκάστοτε ἀνάγκας, τὰς ὁποίας και θά

453-560 και 560α'-560 ιδ'. 2. Τοῦ ἰδίου, «Ἡ ὕμνογραφία ἐν 'Αγίῳ "Ορει», ἐν Ἐπετηρῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς (ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δωδεκαετίας ἀπὸ τῆς ἐπαναλειτουργίας αὐτῆς), Ἀθήναι 1966, σελ. 75-82.

8. Μὲ πολλή συγκίνηση θυμοῦμαι πάντα τις μέρες πού πέρασα κοντά του τὸ 1959. Ὅταν τοῦ ζήτησα έναν ἔμπειρο πνευματικό, για νά δέσει τις πληγές μου μέ τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως, ἄφησε τὸ ἐργόχειρό του, πήρε τὸ καλογηρικό σακκοῦλι του μέ μιὰ δεύτερη φανέλλα και, μέ τὸ ραβδί στό χέρι, μοῦ λέει: «Θά περπατήσουμε ἀπὸ δύσκολα μονοπάτια και ἴσως ἰδρώσουμε. Μὴ φοβάσαι, ὅμως: θ' ἀλλάξουμε φανέλλα και θά προχωρήσουμε, ὥσπου νά φτάσουμε στὸν ἅγιο Γέροντα, πού θά χαρεῖ μέ τήν ἐπίσκεψή μας».

Μπορῶ, ακόμη, νά μνημονεύσω ἐδῶ κάτι, πού ἔμαθα στό "Αγιον Ὅρος ἀπὸ ἄλλους μοναχούς. Ὁ π. Γεράσιμος εἶχε πάρα πολλά χρόνια νά βγεῖ στὸν κόσμο. Κάποια στιγμή, ὅμως, ένας ἠλικιωμένος Γέροντας τὸν παρακάλεσε νά βγεῖ, για ἕνα σοβαρὸ λόγο: τὸ καλογεροπαιδι του τό'χε καλέσει ένας μητροπολίτης νά τὸ κάνει διάκο, κ' ἐκεῖνο ξεσηκώθηκε και ἄφησε και τὸ Γέροντά του και τήν ἀσκητικὴ ζωὴ και τὰ πάντα. Και ό π. Γεράσιμος, πού δέν ἦταν και νέος, ταξίδεψε στὸν κόσμο κ' ἔφερε πίσω τὸ νέο μοναχό, πού σήμερα εἶναι κι αὐτὸς Γέροντας στό "Αγιον Ὅρος!

δύναται νὰ θεραπεύη, ἐξάγουσα ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς 'καινὰ καὶ παλαιά'»⁹. Ἡ Ἐκκλησία μας, λοιπόν, εἶναι ὅπως ὁ Χριστὸς — ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμα της, — «χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» ἐπεκτεινόμενη ('Ἐβρ. ιγ' 18). Καί, καθὼς θὰ πορευεῖται (τὸ δρόμο της καὶ θὰ παρουσιάζει γεγονότα καὶ πρόσωπα θαυμαστά καὶ ἀξία νὰ ὑμνηθοῦν, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰ νὰ κινήσουν τὶς εὐαίσθητες χορδὲς τῶν ποιητικῶν καρδιῶν τῶν νέων ὑμνογράφων καὶ πιστῶν τέκνων της, ἡ ὑμνογραφικὴ παραγωγή θὰ συνεχίζει νὰ καρποφορεῖ καὶ νὰ δωροφορεῖ στὶς νέες γιορτὲς καὶ στοὺς νέους ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας τοὺς ὕμνους ποὺ χρειάζονται γιὰ τὶς νέες ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίες)¹⁰.

Πολλὲς φορὲς ἀκούγονται κατηγορίες κ' ἐκσφενδονίζονται λίβελλοι κατεπάνω στὶς βυζαντινὲς λεγόμενες τέχνες, καὶ ἰδίως τὶς λειτουργικὲς: πὼς δὲν εἶναι τάχα δημιουργία καλλιτεχνικὴ, μὰ σκέτη ἀπομίμηση καὶ ἀπολίθωση, πεθαμένη πρὶν ἀκόμη γεννηθεῖ. Ὅφείλουμε νὰ ὁμολογήσουμε, πὼς σὲ μερικὲς περιπτώσεις οἱ βαρεῖες αὐτὲς φράσεις στηρίζονται στὴν ἀλήθεια. Ἐχουμε περιπτώσεις ἐκτροπῆς, ὅπως καὶ ἄλλες ποὺ ἀναπαράγουν ἀντίγραφα δίχως ζωὴ μέσα τους, ὅπως δίχως ζωὴ καὶ προσωπικὸ πνευματικὸ βίο εἶναι καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς αὐτῶν τῶν ἔργων — εἴτε στὴν ὑμνογραφία, εἴτε στὴ μουσικὴ, εἴτε στὴν ἀγιογραφία. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνας λόγος γιὰ νὰ ὑβρίζεται καὶ νὰ συκοφαντεῖται τὸ πονεμένο μας Βυζάντιο καὶ ἡ θεία τέχνη του στὶς μέρες μας. Δὲν εἶναι ἡ ὥρα, οὔτε ὁ χῶρος, νὰ κάνουμε τὸν ἀπολογητὴ του, ὅπως ἔκανε ὁ ἀλγισμὸντος Κόντογλου μιὰ ζωὴ δλάκερη. Δυὸ λόγια μονάχα, γιὰ νὰ μὴν προσπεράσουμε σιωπηλὰ τὸ καίριο αὐτὸ σημεῖο.

*

δ'. Τέχνη καὶ θεολογία τῶν βυζαντινῶν.

Πρὶν λίγα χρόνια, ἡ Βυζαντινὴ ἦταν ἡ πιὸ ἀγνωστὴ τέχνη, στὸ χῶρο τῶν λεγομένων μορφωμένων ἀνθρώπων, ἢ καὶ τῶν εἰδικῶν ἀκόμη. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ θεολογία τῶν βυζαντινῶν. Εὐτυχῶς, ὅμως, στὶς μέρες μας ἔχουν ἀλλάξει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο κατὰ πολὺ τὰ πράγματα — κ' ἐδῶ καὶ στὴ γηραιὰ ἡπειρο τῆς πολιτισμένης Εὐρώπης. Ὅταν οἱ Εὐρωπαῖοι, ποὺ ἄλλοτε θεωροῦσαν ἀπαράδεκτο τὸ Βυζάντιο καὶ τὸ περιφρονοῦσαν, σήμερα τὸ μελετοῦν σὲ ὄλες

9. Βλ. Ἐπισκόπου Ρωγῶν Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ, «Συμβολὴ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ βυζαντινῆς μουσικῆς» (ἀνάτ. ἐκ τῆς ἐπετηρίδος «Δίπτυχα τῆς Ὀρθοδοξίας»), Ἐν Ἀθήναις 1957, σελ. 13. Πρβλ. καὶ Ἐπισκόπου Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ, «Ἡ ἀρχαία μουσικὴ τοῦ Ἀκαθίστου Ἕμνου» (ἀνάτ. ἐκ τοῦ τιμητικοῦ τόμου ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Φιλιππων, Νεαπόλεως, Θάσου Χρυσοστόμου), Ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 15-16.

10. Βλ. Π. Β. Πάσχου, Ἐσθία αἰνέσεως, Ἀθήναι 1978, σελ. 39.

τις μορφές του, τὸ ἐκδίδουν σὲ κριτικές καὶ σοβαρὲς σειρὲς καὶ τὸ θεωροῦν πολλοὶ τοὺς ρίζα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης, τοῦτο σημαίνει πὼς κάτι πρέπει νὰ ἔχει ἀλλάξει καὶ στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ της. Δείχνει, πάντως, μιὰ εἰλικρινῆ τοῦλάχιστον διάθεση γιὰ καλύτερη καὶ βαθύτερη γνώση τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ μέρους της¹¹. Στὸν τομέα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας ἔχει ἀπὸ καιρὸ γίνεи παραδεκτό, πὼς τὸ Βυζάντιο εἶναι ὁ χρυσὸς κρίκος, ποὺ ὄχι μονάχα ἐνώνει τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα μὲ τὸν νεώτερο κόσμο, μὰ ποὺ σὲ πολλὰ, καὶ τὴ διασώζει γιὰ νὰ φτάσει ὡς ἐμᾶς. Μᾶς πιάνει τρόμος κυριολεκτικά καὶ στὴ φανταστικὴν ἰδέα μονάχα, πὼς δίχως τὰ ἐργαστήρια χειρογράφων τῶν Μοναχῶν καὶ τῶν ἄλλων βυζαντινῶν, σήμερα θὰ ἦταν χαμένα (γιὰ πάντα, ἴσως) τὰ πῦρ πολλὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Συγγραφέων!

Ἡ βυζαντινὴ, ὅμως, τέχνη, ὅπως καὶ ἡ ὅλη πνευματικὴ φυσιογνωμία τοῦ Βυζαντίου, εἶναι πολὺ συχνὰ ἐκτεθειμένη στὶς παραπάνω παρεξηγήσεις, ἐπειδὴ δὲν εἶναι σὰν τίς ἄλλες τέχνες καὶ μορφές πολιτισμοῦ. Παραγνωρίζονται ἢ παραμορφώνονται καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀνώριμου καὶ ἀτελοῦς δημιουργοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἀνύποπτου ἀναγνώστου, θεατοῦ, ἀκροατοῦ ἑνὸς ἔργου τῆς βυζαντινῆς Τέχνης. Ἄν κάποια ἔργα βυζαντινὰ θυμίζουσι βιομηχανίες ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων ἢ καὶ αἰσθημάτων, τὸ κακὸ δὲν πηγάζει ἀπὸ τὸ Βυζάντιο ἢ τὴ βυζαντινὴ τέχνη, ἀλλὰ ὀφείλεται μᾶλλον στὴν ἀνωριμότητα ἢ τὴν ἀνετοιμότητα δημιουργοῦ ἢ καὶ δέκτου. Ἡ βυζαντινὴ Τέχνη, πρέπει νὰ τονίσουμε κ' ἐδῶ, δὲν εἶναι μιὰ ὁποιαδήποτε ἀπασχόληση, γιὰ νὰ περνᾷ ἕνας ἀργόσχολος τὴν ὥρα του. Ἡ διακονία τῆς ἱερῆς αὐτῆς Τέχνης ἔχει κάτι ἀπὸ τὴ θρησκεία τοῦ ζωντανοῦ κ' αἰώνιου πάθους γιὰ τὴν ὀρθὴ καὶ σώζουσα ὀρθόδοξη ἔκφραση, ποὺ φέρνει ἐκεῖνο τὸ ρῖγος τοῦ Ἀριστοτελικοῦ λόγου «οὐ μαθεῖν τι δεῖν, ἀλλὰ παθεῖν»· αὐτό, ἀκριβῶς, ποὺ θὰ ἐκφράσουν οἱ μυστικοὶ τοῦ Βυζαντίου μὲ τὴν ἄλλη ἔκφραση, «οὐχὶ μαθῶν ἀλλὰ παθῶν τὰ θεῖα». Ἔτσι, γιὰ νὰ φύγει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀπομίμηση καὶ τὴν ἀπολίθωση τῶν ψυχρῶν ἀντιγράφων, πρέπει νὰ πλησιάσει πνευματικὰ τὰ βυζαντινὰ πρότυπα ζωῆς καὶ τέχνης· νὰ τὰ νιώσει καὶ νὰ τὰ κάνει δικὰ του ὁ δημιουργὸς ὡς ἐκεῖνο τὸ σημεῖο, ποὺ ὁ μέσα κόσμος τοῦ ποιήματος ἢ τῆς εἰκόνας νὰ συμπέσει μὲ τὸ προσωπικὸ του ἰδανικὸ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ του ἐπιθυμία καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Ἄλλιῶς, ἡ γνησιότητα καὶ ἡ αὐθεντικότητα εἶναι φευγάτες καὶ ἡ ἔννοια τῆς δημιουργίας μετέωρη! Ἔτσι, λοιπόν, φτάνουμε στὴν προϋπόθεση τῆς πίστεως, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ βίωση τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἶναι ἀκατόρθωτη. Ὁ βυζαντινὸς δημιουργὸς ὀδεύει πρὸς τὸ θαῦμα ὄχι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὠ ρ α ῖ ο υ, ἀλλὰ τοῦ ὕ ψ η λ ο ὕ, δηλαδὴ μέσω τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ θεοῦ. Δίχως τὴν Ἀποκάλυψη, οὔτε ἡ βυζαντινὴ τέχνη οὔτε ἄλλη μορφή τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ προσεγγίζονται ἢ κατανοοῦνται. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀγευ-

11. Πρβλ. Γ. Τσαρούχη, Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι, Ἀθήνα 1986, σ. 91.

στοι ἀπὸ μεταισθητικὰ ἢ μεταφυσικὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, ὅσα σοφὰ συγγράμματα αἰσθητικῶν, ἀρχαιολόγων ἢ σχολαστικῶν γραμματικῶν καὶ ἀν διαβάσουν, δὲν θὰ μπορέσουν οὔτε νὰ νιώσουν οἱ ἴδιοι, οὔτε κ' ἐμᾶς νὰ διδάξουν τὰ μυστικὰ ἢ τὰ μυστήρια τῆς ὑψηλῆς βυζαντινῆς τέχνης. Κ' ἐδῶ εἶναι ὥρα νὰ σημειώσουμε, πῶς, ἐκεῖνο πού μερικοὶ θεωροῦν δεσμευτικὴ τροχό-πέδη γιὰ τὴ λειτουργικὴ τέχνη τῆς ὑμνογραφίας, δηλ. τὸ ἐκκλησιαστικὸ δόγμα, εἶναι ἀντίθετα, μιὰ θεία εὐλογία· καὶ τοῦτο, γιατί, καθὼς αὐτὸ τὸ δόγμα ἔχει μέσα του τὴ σιγουριά καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς ὀρθοδοξίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, πού τὰ γνωρίζουμε στὴν Ἐκκλησία μας ὡς ἄνωθεν φυλαττόμενα καὶ πάντοτε ἄπαρτα ἀστέρα τῆς πίστεως, ὁ ὑμνογράφος, πού ζῆ μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀγιασμένο περίβολο, δὲν κινδυνεύει οὔτε νὰ παρασυρθεῖ οὔτε νὰ συμ-παρασύρει στὴν ἀίρεση καὶ τὴν ἀπώλεια ψυχῆς πού τὸν διαβάξουν. Βέβαια, δὲν εἶναι σπάνιο τὸ γεγονός, νὰ βλέπουμε ὑμνογράφους νὰ στιχοπλοκοῦν συφο-ριασμένα καὶ νὰ παραπαίουν ἀνάμεσα στὴν ποίηση καὶ τὴν κακο-ποίησή της· ἀλλὰ τότε πρόκειται γιὰ ματαιόδοξους καὶ ἀτάλαντους στιχοουργούς, πού βρίσκονται μακριὰ πολὺ ἀπὸ τὸ θεῖον καὶ ἄρρητον κάλλος καὶ ὕψος τῆς ποιήσεως καὶ τῆς θεολογίας. Ἐνῶ, ἀντίθετα, γιὰ κείνους πού πυρπολοῦνται ἀπὸ θεολο-γικοὺς ἡμέρους κ' ἔχουν γνήσιο τάλαντο ποιητικὸ, οἱ ὅποιοι σὲ ὅποιον φημο-λογοῦμενες δεσμεύσεις τοῦ δόγματος, δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ἱκανῆς καὶ ἀρκετῆς νὰ πνίξουν ἢ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἔκφραση αὐτῶν τῶν πηγαίων καὶ πραγματικῶν ταλάντων, τὰ ὅποια εἶναι μὲν σφραγίς θείας καὶ ἄνωθεν δωρεᾶς, μὰ καλλιεργημένα ὡστὸσο καὶ πολλαπλασιασμένα ὑπομονε-τικὰ μὲ πολλὴ κ' ἐπίπονη ἄσκηση.

*

ε'. *Στὸ χωνευτήρι τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.*

Θὰ εἶναι χρήσιμο ἐδῶ, νὰ σημειώσουμε, πῶς γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὴν ὑμνογραφία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ ποιητῆς «δὲν εἶναι μιὰ μονάδα, μιὰ ὄντοτης αὐτοτελής, ἓνα ἄτομο ἀπλῶς προικισμένο μὲ τὸ χάρισμα τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ ἓνα μέλος τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ ποίησή του, λοιπόν, εἶναι καρπὸς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιακῆς του εὐαισθησίας, μέσα στὸ θερμοκήπιο τῆς ὀρθοδόξου λατρείας. Τρέφεται καὶ ξεδιψᾷ στοὺς θείους λειμῶνες τῆς ἀγίας Γραφῆς, πού εἶναι ἡ πρώτη πηγή —ψυχὴ καὶ σῶμα τῆς ὑμνογραφίας μας. Ρίχνει τὸν ἑαυτὸ του μέσα στὸ χωνευτήρι τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ ζωῆς, κ' ἔτσι τὰ ἀτομικά του χαρίσματα γίνονται πνευματικὴ διακονία στὴν κοινότητα, στὴν ἐνορία, στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ μᾶς δείχνει, πῶς στὴν ἐκκλησια-στικὴ μας ὑμνογραφία δὲν ἔχουμε τίς μουσες, τὴ μανία ἢ τὸ δαιμόνιο, ὅπως συμβαίνει μὲ τίς θύραθεν ποιητικῆς τέχνες, ἀλλὰ τὴν πνοὴ τοῦ Παρακλήτου,

του Κυρίου και ζωοποιού Πνεύματος, που φωτίζει και ζεσταίνει και κινεί τὰ πάντα μέσα στην Ἐκκλησία. Γι' αὐτὸ και ὁ ποιητής, ἐδῶ, παύει νὰ εἶναι, ὅπως εἶπαμε πὸ πάνω, ἓνα ἐρημικὸ ἄτομο ξεμοναχιασμένο, σὰν ἓνα μοναχικὸ δένδρο μέσα στὸν κάμπο, και γίνεται ἡ ἀγρυπνη χριστιανικὴ συνείδηση ἑνὸς τέκνου τῆς Ἐκκλησίας, που ἐκφράζει και διερμηνεύει τὰ βιώματα τῆς χριστιανικῆς κοινότητας, τῆς ἐνορίας, τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπογραμμίζοντας μὲ τὴν ἱερὴ τέχνη του τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα και βιώματα τῆς πίστεως και τῶν ἔργων τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς· ἐνῶ, παράλληλα, ἐξαίρει τις σωτήριες ἀληθιές του ὀρθοδόξου δόγματος και τὴν ἀρμονία που ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὸ και στὴ θαυμαστὴ πολιτεία τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ. Συμβαίνει, ὅμως, τοῦτο τὸ παράδοξο: ἐνῶ βρέπουμε τὸν ὑμνογράφο τῆς Ὀρθοδοξίας νὰ κολυμπᾷ μέσα στὴ θάλασσα τῆς ἀγιότητας, που εἶναι ἡ Ἐκκλησία, και ν' ἀντικατοπτρίζει στὴν ποίησή του τὴν πίστη και τὸ βίωμα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, μέσα σ' ἓνα διαχρονικὸ και αἰώνιο παρὸν λειτουργικοῦ χρόνου, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ διαπιστώνουμε πὼς ὁ ἴδιος ὁ ποιητής δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς προσωπικότητός του! Καί, μέσα στὴν ἔνθετη τέχνη του, μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίζει τὴν ἰδιάζουσα χάρη και ἀρετὴ του, τις ἰδιαιτέρως ἀποχρώσεις του, τοὺς ξεχωριστοὺς τόνους τῆς λύρας του· νὰ διακρίνει, τέλος, τὸ ὕφος του, που εἶναι γνώρισμα βασικὸ στὴν τέχνη κάθε μεγάλου δημιουργοῦ»¹², που σέβεται τὸν ἑαυτὸ του και τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ που αἰωνίως φέρνει μέσα του.

*

στ'. «Πνεύματι Θεοῦ φερόμενοι ἐλάλησαν».

Ὅμως, αὐτὰ που ψελλίζουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπουδαστηρίου και τοῦ κόσμου, μπορεῖ νὰ μᾶς τὰ πεῖ χίλιες φορές καλύτερα ὁ τιμώμενος σήμερα ὑμνογράφος τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς διαβάσω μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα, ἀπὸ μιὰ μελέτη¹³ τοῦ π. Γερασίμου, ὅπου μιλάει γιὰ τὴν ὑμνογραφία ἐν Ἁγίῳ Ὁρει, και ὅπου ἔχουμε ἓνα εἶδος, θὰ ἔλεγα, αὐτοβιογραφίας, κ' ἓνα «πιστεύω» τοῦ ὑμνογράφου μας, πορτραῖτο καμωμένο ἀπὸ καθρέφτη. Θέλω νὰ πῶ δηλ., πὼς, ὅσα ἐκεῖνος λέγει γιὰ τοὺς παλαιοὺς ὑμνογράφους και τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας τους, μπορούμε κ' ἐμεῖς, κάλλιστα, —mutatis mutandis— νὰ τὰ ποῦμε γιὰ τὸν σεμνὸ και σεπτὸ ἀγιορείτη Γέροντα και διαπρεπῆ ὑμνογράφο τῆς Ἐκκλησίας μας.

12. Βλ. ἀναλυτικώτερα τις θέσεις αὐτὲς στὸ μνημ. βιβλίο μας *Θυσία αἰνέσεως*, κεφ. «Ἀγιοτήτων και ποίησις» (σελ. 37-38), καθὼς και τὸ κεφ. «Σύγχρονοι ἐπισκοποὶ ποιηταί» (σελ. 172 κ. ἐξ.). Πρβλ. Π. Β. Πάσχου, «Ἐρως Ὀρθοδοξίας» (κεφ. «Ἐκκλησιαστικὴ Λογοτεχνία»), ἔκδ. δ', Ἀθήναι 1987, σελ. 442-450.

13. Βλ. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, «Ἡ ὑμνογραφία ἐν Ἁγίῳ Ὁρει», ἐν Ἐπετηρίδι Ἀθωνιάδος Σχολῆς, Ἀθ. 1966, σελ. 76 ἐξ.

«Ἡ ἱερὰ ὑμνογραφία, ἡ ἐν τῇ λειτουργικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας, —λέγει ὁ π. Γεράσιμος— εἶναι προῖον καὶ καρπὸς τῆς καθαρᾶς καὶ θεοειδοῦς ψυχῆς τῶν μεγάλων Πατέρων.... Οὗτοι, «οὐ θελήματι ἀνθρώπου, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ φερόμενοι ἐλάλησαν» καὶ ἔγραψαν καὶ διετύπωσαν, καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰσήγαγον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους. Παρ' αὐτῶν ἐκανονίσθησαν τὰ μέτρα, ἐποιήθησαν οἱ Εἰρμοί, συνετάχθησαν τὰ πρῶτα Προσόμοια καὶ τὸ σχῆμα τῶν Ἰδιομέλων, ἡ μορφή καὶ ὁ τύπος τοῦ Κανόνος, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅλη ἡ χρυσῆ ἄλυσις τῶν πρωτοτύπως ποιηθέντων τροπαρίων, ἅτινα μετέπειτα ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς βάσις καὶ κανὼν εἰς τὴν μεταγενεστέραν ὑμνογραφίαν.

Οἱ διάφοροι οὗτοι Πατέρες, «αἱ μυστικαὶ τοῦ Πνεύματος σάλπιγγες», ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῆς ὅλης οἰκοδομῆς καὶ ἐχάραξαν τὴν ἀκολουθητέαν ἐν προκειμένῳ γραμμῇ, τὴν ὅποιαν καὶ ἠκολούθησαν οἱ μετὰ ταῦτα ἀσχοληθέντες εἰς τὴν ἱερὰν ὑμνογραφίαν.

Οἱ ἱεροὶ ὕμνοι εἶναι ἡ «θυσία τῆς αἰνέσεως» κατὰ τὸν Προφητὰνακτα, τὴν ὅποιαν θύει διὰ χειλέων τῶν ἐν Τριάδι Θεῶν ἐν «Ἐκκλησίᾳ Ὁσίῳν» ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, «ὃν ἰδίῳ αἵματι περιποιήσατο ὁ Κύριος», καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ εἶναι καθ' ὅλα πλήρεις, ἡ δὲ ἱερὰ ὑμνογραφία, ἡ θεία αὕτη φιλοσοφία, ἔχει ὑψίστην θέσιν καὶ ἀποστολήν.

Ὁ ἀσχολούμενος εἰς τὴν ὑμνογραφίαν θὰ πρέπει νὰ ἔχη μελέτην τὴν Ἁγίαν Γραφήν, νὰ ἐντρυφᾷ εἰς τοὺς θησαυροὺς τῶν πατερικῶν συγγραμμάτων, νὰ ἔχη εἰσδύσει εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, νὰ γνωρίζῃ τὸ ἔργον τῶν ἁγίων Συνόδων καὶ τὰς ἀνατραπίδας αἱρέσεις, καὶ γενικῶς, ὅσον εἶναι βεβαίως δυνατόν, τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὅλων αὐτῶν ἡ γνῶσις θὰ τοῦ δίδουν τὴν κατάλληλον ἐν καιρῷ ὕλην διὰ τὸ περαιτέρω ἔργον του.

Ἀλλὰ θὰ ἤθελον νὰ εἶπω καὶ κάτι τὸ πνευματικώτερον καὶ ἐσώτερον, (ἔπερ τυγχάνει καὶ) τὸ πλέον ἀπαραίτητον καὶ βασικώτερον στοιχεῖον εἰς τὸν δοκίμως ὑμνογραφοῦντα: νὰ ὑπάρξῃ μόνωσις, ἐσωστρέφεια, προσευχὴ ἐν καρδίᾳ μυστικῇ, δι' ὧν ἔρχεται τὸ θεῖον φῶς, καὶ ἐπισκιάζει ἡ χάρις τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ ὑμνογραφῶν καθίσταται (τρόπον τινά) θεόπνευστος. Τότε ὁ νοῦς βρῦει ἀφθόνως τὰ νοήματα ὡς πηγὴ πολυχεύμων, καὶ ἡ χεὶρ δὲν προλαμβάνει ἐνίοτε νὰ γράφῃ ἢ ὑπαγορεύει ἡ καρδιά, τὰ δὲ παραγόμενα ἄσματα εἶναι πράγματι προῖοντα θεῖα, εὐφραίνοντα ψυχάς.

Πλὴν τῶν προεκτεθέντων, ὁ ὑμνογράφος θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῇ καὶ μεταχειρίζεται τὴν καθορισθεῖσαν γ λ ὦ σ σ α ν ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ παρὰ τῶν Ἁγίων ἡγετῶν καὶ μυσταγωγῶν αὐτῆς, νὰ εἶναι σύντομος καὶ σαφής, νὰ μὴ παλλιλογοῖ, νὰ χρησιμοποιοῖ τὰς ἀναλόγους εἰκόνας καὶ ἐξάρσεις, καὶ γενικῶς νὰ διδῇ ζωὴν εἰς τὰ παραγόμενα ἄσματα, ὥστε ψαλλόμενα καὶ ἀκουόμενα νὰ ἐμπνέουν, νὰ φωτίζουν, νὰ καταλύσσουν, νὰ χωρίζουν τὰς καρδίας τῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν ματαιότητα, καὶ νὰ τὰς ἀναβιβάζουν εἰς ἄλλους πνευματικοὺς κόσμους

και θείας ἐξάρσεις, διότι οὕτως ἐκπληροῦται ὁ σκοπὸς τῆς ὑμνογραφίας ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἐξέθεσα ὅλα αὐτά, ἅτινα ἐθεώρησα ὡς θεμελιώδεις ἀρχὰς και οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἱεραῆς ποιήσεως. Δὲν εἶπον οὐδὲν περὶ μέτρων, διότι περὶ αὐτῶν ὠμίλησαν και ἔγραψαν πλείστοι διεξοδικῶς. Ἄλλωστε, τὰ μέτρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως και ὑμνογραφίας ἔχουν σαφῶς καθορισθῆ ἀπὸ τοὺς εἰσαγαγόντας τὸ σύστημα τοῦτο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀγίους Πατέρας, και ὀφειλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀπαρεργλίτως αὐτοῖς, μηδὲν καινὸν και ξένον ἐπινοοῦντες, δυνάμενον νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν και ἀνατρέψῃ τὴν καθαρῆσθεῖσαν πλέον τάξιν αὐτῆν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν.

Ἡθέλησα νὰ ἐκθέσω ὅτι ἔγραψα, διδαχθεῖς ἐξ ἰδίας πείρας, μὴ στηριχθεῖς εἰς γνώμας ἄλλων, ἢ διατυπώσας σκέψεις ἐτέρων, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ τοῦ μεγάλου ἀγίου Μακαρίου: «λέγε και ἄντλει ἐκ τοῦ ταμείου τῆς καρδίας σου», και τὸ τοῦ θεοῦ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου: «πράττε λογικῶς, και λέγε πρακτικῶς». Πράττω δὲ τοῦτο οὐχὶ περιαιτολογῶν και συνιστῶν ἐμαυτόν, καθότι «ἐγὼ εἰμι ὁ ἐλάχιστος ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου», ἀλλ' ὑπακούων και ἐκπληρῶν ἐντολὴν σεβαστῶν μοι πνευματικῶν γερόντων ..., βιασθεῖς ἢ τυραννηθεῖς πρὸς τοῦτο, πρὸς δόξαν Χριστοῦ, 'τοῦ ἀποκρύπτοντος ταῦτα ἀπὸ σοφῶν και συνετῶν, και ἀποκαλύπτοντος νηπίοις'...».

Μιὰ θέση ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ὑμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ και κατὰ τοὺς προηγούμενους αἰῶνες εἶχε ἀναδείξει ὁ Ἄθως, δικαιωματικὰ φαίνεται νὰ κατέχει και ὁ σήμερα τιμώμενος ὑμνογράφος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας. Μιὰ διακεκριμένη θέση μάλιστα — καὶ ἰδιὰ γιὰ τὴν ποιότητα καὶ ἰδιὰ γιὰ τὸν ὄγκο τοῦ ἔργου— ἀνάμεσα στοὺς ἀγιορεῖτες ὑμνογράφους, οἱ ὁποῖοι «ὡς θεοκίνητα ὄργανα και ψαλτήρια δεκάχορδα και μουσικοὶ τέττιγες ἐκελάδησαν και κελαδοῦν ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει τοῦ Ὄρους τοὺς θεοὺς αὐτῶν ὕμνους, τὸ «ἄσμα τὸ καινὸν» κατὰ τὸν Προφητὰνακτα, πρὸς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν, μεταρσιοῦντες τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν πρὸς θεῖον ἔρωτα»¹⁴.

*

ζ'. Νεώτερος ἀδελφὸς τῶν μεγάλων Ὑμνογράφων.

Γιὰ ν' ἀποτιμηθεῖ σωστὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑμνογραφικῆς προσφορᾶς τοῦ π. Γερασίμου, πρέπει νὰ μὴ τὸν συγκρίνουμε μὲ τὰ μεγέθη τῶν κοσμικῶν ποιητῶν, ὅπου ἢ μόδα, ὁ συρμός, οἱ γενιές, οἱ σχολές, τὰ λεγόμενα «τζάκια», οἱ πολιτικῆς και ἄλλες σκοπιμότητες, παίζουν ἓνα σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐπιτυχία ἢ τὴν ἀνοδο τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μεγέθη και ἀναστήματα στὸν ἀνάλογο χῶρο. Και ἀπὸ αὐτῆ τὴν ἀποψη, ὅταν μελετᾷ ἢ ψάλλει

14. Βλ. ὅπ. π., σελ. 77.

κάνεις σήμερα τοὺς ὕμνους τοῦ π. Γερασίμου, νομίζει ὅτι τὰ ἔγραψε ἓνας σύγχρονος, ἢ τοῦλάχιστο νεώτερος ἀδελφός, τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης ἢ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Μαΐουμᾶ ἢ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ὑμνογράφου, τοῦ Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τοῦ Θεοφάνους ἢ τοῦ Γαβριήλ. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι μιὰ γνώμη μὲ ἀκριτὴ διάθεση εὐμενείας, ἀλλὰ ἡ γνώμη τῶν ἀρμοδίων καί, κυρίως, τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει μονάχα ἐγκωμιάζει τὸ ἔργο καὶ τιμᾷ τὸ πρόσωπο τοῦ ὑμνογράφου μας, ἀλλὰ τὸ ἔργο του τὸ ἐγκρίνει, τὸ ἐκδίδει καὶ τὸ υἱοθετεῖ νὰ ψάλλεται σὲς Ἀκολουθίες τῶν ἱερῶν ναῶν μας, παράλληλα μὲ τὰ ἔργα τῶν παραπάνω ὑμνογράφων της, τῶν ὁποίων ὁ π. Γεράσιμος ἀκολουθεῖ τὰ ἔχη καὶ συνεχίζει τὸ ποιητικὸν ἔργο.

Σὲ γράμμα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ποὺ φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σπυριδῶνος, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, περιέχονται καὶ τὰ ἐξῆς: «...Πολλάκις ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε τὴν εὐχάριστον ἀφορμὴν ἵνα ἀσχοληθῇ ἐπὶ ὑμετέρων ὑμνογραφημάτων, διὰ τῶν ὁποίων, κατὰ τὸν ἐπικρατήσαντα τρόπον ἐν τῇ παρ' ἡμῖν Ἱερᾷ Ὑμνογραφίᾳ, ὑμνολογήσατε ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὡς καὶ θαυμαστὰ τῆς πίστεως ἡμῶν γεγονότα, καὶ πάντοτε ἐνέκρινε τὰ ὑμνογραφικὰ πονήματα τῆς Ὁσιότητος ὑμῶν, τὰ ὑποβληθέντα Αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν καὶ χρῆσιν ἐν τοῖς Ἱεροῖς Ναοῖς. Εὖρε δὲ ἐν τῷ ὑμνογραφικῷ ὑμῶν ὑπερόχω καὶ πλουσίῳ εἰς παραγωγὴν ἔργῳ βαθύτατον αἰσθημα πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν τοὺς ἀγίους Αὐτοῦ δοξάσαντα Θεόν, βαθεῖαν ποιητικὴν πνοήν, τέχνην ὑμνογραφικὴν ἐφάμιλλον τῆς τέχνης τῶν βυζαντινῶν ὑμνογράφων, ὧν συνεχιστὴς τυγχάνετε ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν... Ταῦτα λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, κατὰ τὴν συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 25ης Ἰανουαρίου ἀρξαμένου ἔτους (=1955), νὰ ἐκφράσῃ τῇ Ὁσιότητι ὑμῶν τὸν ἔ π α ι ο ν καὶ τὴν εὐ α ρ έ σ κ ε ι α ν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῷ διαληφθέντι ἀξίῳ παντὸς ἐπαίνου ὑμνογραφικῷ ἔργῳ ὑμῶν...»¹⁵. Ὅστερ' ἀπὸ πέντε χρόνια ἔχουμ' ἓνα πατριαρχικὸ γράμμα, ὅπου βρίσκει ὁ ἀγιορείτης ὑμνογράφος τὴν ὑψηλὴ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴ Μητέρα Ἐκκλησία: «... ὑπ' ὄψιν λαβόντες μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, τὰ τε ὑπὸ τοῦ ὀσιωτάτου Μοναχοῦ κ. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου κατὰ καιροὺς συντεθέντα δόκιμα λειτουργικὰ καὶ ἄσματικά κείμενα, ἥτοι Ἱερὰς Ἀκολουθίας εἰς διαφόρους Ἀγίους, Παρακλητικὸς κανόνας, ἐκκλησιαστικὸς ὕμνος καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν ἔτι καὶ νῦν μετ' ἐνθέου ζήλου καὶ ἐξίσου ἐπιτυχῶς ὑπ' αὐτοῦ συνεχιζομένην ὑμνογραφικὴν δρᾶσιν, δι' ὧν ἀπάντων γεραίρονται μὲν καὶ μεγαλύνονται οἱ τῷ Θεῷ ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ πολυειδῶς εὐαρεστήσαντες Ἀγιοι, ἐνισχύεται δὲ καὶ ἀναζωπυροῦται τὸ τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν θρησκευτικὸν συναίσθημα, ἔγνωμεν, εἰς ἐπιβράβειυσιν, ὀνομάσαι αὐτὸν Ὑ μ ν ο γ ρ ᾶ φ ο ν τ ῆ ς κ α θ

15. Βλ. «Μία τεσσαρακονταετία...», σελ. 16.

ἡ μᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐφ' ὧ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα, ὅπως ὁ εἰρημένος ὀσιώτατος Μοναχὸς κ. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται («Ἕμνογράφος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας»), τῆς προσηκούσης τιμῆς παρὰ πᾶσιν ἀξιούμενος καὶ ἀπολαύων...»¹⁶.

Ἦρθαν, μετὰ, καὶ ἄλλες ἐπιβραβεύσεις καὶ τιμὲς ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὅπως τὰ παράσημα καὶ οἱ Σταυροὶ ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, καθὼς καὶ ἡ ἀνώτερη διάκριση ποῦ ἀπονέμει ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου διαβάζουμε: «Μετὰ τὴν γνώμην τῆς Τάξεως τῶν Ἡθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας, ἀπονέμεται Ἀργυροῦν μετὰ ἄλλιον εἰς τὸν ὀσιολογιώτατον Μοναχὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους κ. Γεράσιμον Μικραγιαννανίτην, διὰ τὸ ὑπέροχον ἕμνογραφικόν του ἔργον, τὸ ὁποῖον τιμᾷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ποίησιν. Ἡ Ἀκαδημία, διὰ τῆς ἀπονομῆς τῆς διακρίσεως ταύτης, ἀναγνωρίζει τὸ σοβαρὸν καὶ σημαντικὸν ἔργον τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀφανοῦς ἀλλ' ἀκαμάτου ἀγιορείτου Μοναχοῦ. Ἡ προσφορά τοῦ αὐτῆ πρὸς τὴν σύγχρονον ἐκκλησιαστικὴν ἕμνογραφίαν εἶναι πρωτοφανὴς· κατάδηλος δὲ εἶναι καὶ ὁ ἔνθεος ζῆλος καὶ τὸ ἔντονον θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ σεβασμίου Μοναχοῦ, ἐργαζομένου ἀόκνως εἰς τὸ ἐρημητήριόν του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας»¹⁷. Στὸν ἴδιον χῶρον, καὶ ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, σχολιάζοντας, λίγα χρόνια πρὶν, τὴν παρουσίαν μιᾶς Ἀκολουθίας τοῦ π. Γερασίμου, ὁ ἀείμνηστος Καθηγητῆς Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, ἀντιπρόεδρος τότε τῆς Ἀκαδημίας, τόνιζε μετὰξὺ ἄλλων: «...Ἡ Ἀκολουθία αὕτη, δι' ἣν ἐξεφράσθη εἰς τὸν ποιητὴν αὐτῆς ἐξειδικιασμένη εὐαρέσκεια ὑπὸ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, δημοσιευθεῖσα ὑπ' αὐτῆς εἰς ἐξαιρετικῶς καλαισθητὸν ἔκδοσιν καὶ γνωσθεῖσα εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, ἠξιώθη εὐφημοτάτης μνείας ὑπὸ ξένων περιοδικῶν, ἐγένετο δ' ἀφορμὴ νὰ γραφῶσι περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἑορτῆς πολυσέλιδοι εἰδικαὶ πραγματεῖαι. Καθιστῶ γνωστὸν τὸν μοναδικὸν τοῦτον σύγχρονον Ἕλληνα ἕμνογράφον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, διότι ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν φαινόμενον σπανιωτάτης ἑλληνομαθείας καὶ ποιητικῆς ἐμπνεύσεως ἐν τῷ συγχρόνῳ ἀγιορειτικῷ βίῳ»¹⁸.

*

η'. Ἀηδὼν ἢ φιλέρημος.

Ὁ π. Γεράσιμος, ὡσὰν τὸ φιλέρημο ἀηδόνι, βρῆκε τὴν «καλιάν» του στὴν ἄγονη ἀλλὰ φιλόξενη πλαγιά τῶν βράχων τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Ἀννης.

16. Ὁπ. π., σελ. 15.

17. Ὁπ. π., σελ. 12.

18. Βλ. «Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τόμ. 28, 1953, σελ. 406.

Ἐκεῖ, στήν ἱερή πέτρα, ρίζωσε καὶ κόλλησε σὰν ἀχιβάδα, μὲ μιὰ δυνατὴ ἀγάπη γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ μ' ἓνα δυνατό θεῖον ἔρωτα, πού μέρα τὴ μέρα τὰ βλέπουμε νὰ δυναμώνουν. Αἰσθάνεται βαθεῖα εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴν ἄνωθεν εὐλογία καὶ θέλει ν' ἀποδώσει τὰ «τροφεῖα» σὲ πνευματικὸ ἔργο. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔργο, παρ' ὅλη τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν σεμνότητά του, τὸν ἔκαμε γνωστό στὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου, ἀπὸ ὅπου τοῦ γράφουν καὶ τοῦ ζητοῦν νὰ τοὺς στείλει ἀντίγραφ' ἀπ' τὰ ἔργα του —ἐκδεδομένα ἢ ἀνέκδοτα— γιὰ νὰ τὰ ἐκδώσουν, καὶ νὰ συμπληρώσουν ἔτσι τὰ κενὰ πού παρουσιάζονται στὰ ὑμνογραφικὰ-λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας¹⁹. Ὅπως εἶναι γνωστό, πολλὲς Ἀκολουθίες στὰ τυπωμένα λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι λειψές, δηλ. μπορεῖ νὰ ἔχουν ἓναν πυρῆνα ἀπὸ τὴν Ἀκολουθία καὶ νὰ λείπουν ὅλα τ' ἄλλα· συχνά, γιὰ ἓνα μέγαλον ἀριθμὸν ἑορτῶν, λείπουν ἐντελῶς οἱ ἄσματικὲς Ἀκολουθίες. Φυσικὰ, ἔχουμε καὶ τὶς περιπτώσεις τῶν νεωτέρων Ἀγίων ἢ ἑορτῶν (Νεομαρτύρων, Ὁσίων κ.λπ.), πού χρειάζονται Ἀκολουθία γιὰ νὰ γιορταστοῦν καταλλήλως καὶ ἀρμοδίως ἀπὸ τὸ φιλακόλουθο καὶ φιλάγιο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὲς τὶς λειτουργικὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες, πού γιὰ ν' ἀντιμετωπιστοῦν χρειάζεται ὁλόκληρο ἐπιτελεῖο ἀπὸ εἰδικούς, ὁ π. Γεράσιμος, ὅχι ἀπλῶς τὶς αἰσθάνθηκε, μὲ τὴν νυχθήμερη παρακολούθησιν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχοῦ, ἀλλὰ κ' ἔβαλε σκοπὸ —μὲ τὴν ἄδεια, τὴν προτροπὴ καὶ τὴν εὐλογία τῶν ἁγίων Γερόντων του καὶ τῶν Προκαθημένων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας— νὰ τὶς κάνει ἔργο καὶ διακονημά του, συμπληρώνοντας παλιές, ἢ γράφοντας καινούργιες Ἀκολουθίες, σύμφωνα πάντα μὲ τὴν ὑμνογραφικὴ καὶ λειτουργικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὑπάρχει μιὰ μεγάλη σχετικὴ βιβλιογραφία²⁰ κ' ἓνας ἀπίστευτος κύκλος φιλα-

19. Βλ. Πρόλογον τοῦ σεβ. μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης στὸ βιβλίον «Ἐννέα Ἱεραὶ Ἀσματικαὶ Ἀκολουθίαι...», Ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. ζ': «Εἰς τὸν παρόντα τόμον συμπεριελήφθησαν ἐξ ἀνατυπώσεως ἑννέα ἄσματικαὶ Ἀκολουθίαι, ποιηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἑγνηπόλου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς Γερασίμου Μικραγιαννανίτου καὶ δημοσιευθεῖσαι ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐφημέριος». Εἶναι προφανὴς ὁ σκοπὸς εἰς ὃν ὑπηρετοῦσιν αὗται Ἀκολουθίαι αὐταί, ἐπομένως δὲ καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῶν πρὸς θεραπείαν τῶν λειτουργικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας. Τῶν ἀναγκῶν τούτων αἴσθησιν καθ' ἡμέραν λαμβάνουσιν οἱ Ἱεροὶ ποιμένες, ὅπου ἂν ἡ εὐσέβεια τοῦ λαοῦ πανηγυρικώτερον ἑορτάζῃ τὰς ἱερὰς μνήμας πολλῶν Ἀγίων, ὧν πλήρεις ἄσματικαὶ Ἀκολουθίαι ἐλλείπουσιν ἐν τοῖς τετυπωμένοις Μηναίοις...».

20. Βλ. «Μία τεσσαρακονταετία...», σελ. 17 ἐξ. Πρβλ. Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου, «Αἱ πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων γενόμεναι ἀπόπειραι ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ», «Νέα Σιών», τ. 31, 1936· τ. 36, 1941 (βλ. ἀνάτ.. Ἱεροσόλυμα 1936, σελ. 104-105 καὶ 204-232). Ρ. Ι., «Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης» (ἓνας ἐκλεκτὸς ἐκκλησιαστικὸς ὑμνογράφος), «Ὀρθοδοξία» 31, 1956, 23-36. Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, Πρόλογος στήν Ἀκολουθία τῆς Ἀγ. Σκέπης (α' ἔκδοσις, Ἀθ. 1952, β' ἔκδ. στὸ Μηνιαῖον Ὀκτωβρίου τῆς Ἀποστ. Διακονίας, γ' ἔκδ. Ἀθ. 1966, ἀνάτ. ἀπὸ τὸ περιοδ. «Ἐφημέριος»). Πρωτοπρεσβ. Ἐμμανουὴλ Μυτιληναίου, «Ἀναγκαῖα

κολούθουν πιστῶν, πού ἐνδιαφέρονται ζωηρά —κυρίως ἀπὸ τῆ δεκαετία τοῦ '50— κ' ἔχουν ἐπαφή μὲ τὸν π. Γεράσιμο, μὲ σκοπὸ τὴν ἐκδοσὴ νέων Ἀκολουθιῶν γιὰ τὶς λειτουργικὲς ἀνάγκες, ὄχι μονάχα τῶν Μοναστηριῶν, μὰ καὶ τῶν ἐνοριῶν. Ἀπὸ τοὺς κληρικούς, πού ἐβοήθησαν πρῶτοι νὰ τεθεῖ «ἐπὶ τὴν λυχνίαν» τὸ ὑμνογραφικὸ φῶς καὶ τάλαντο τοῦ π. Γερασίμου, πρέπει ν' ἀναφέρουμε πρῶτα τὸν ἀείμνηστο ἀγιολόγο πρωτοπρεσβύτερο π. Ἰωάννη Ράμφο καὶ τὸν σεβασμιώτατο μητροπολίτη Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιο, πού ἔβαλαν πολὺν κόπο, χρήματα καὶ ζῆλο, γιὰ νὰ τυπωθοῦν πολλὰ ἔργα τοῦ νέου Στουδίτου καὶ νέου Δαμασκηνοῦ ὑμνογράφου τῶν ἡμερῶν μας! Ὅταν δὲν βρῖσκονταν τ' ἀπαραίτητα χρήματα, δημοσίευαν τὰ τόσον ἀπαραίτητα γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας ὑμνογραφικὰ ἔργα τοῦ π. Γερασίμου σ' ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ, καὶ ἀπ' ἐκεῖ τὰ κυκλοφοροῦσαν σὲ ἀνάπτυπα, «προνοία μὲν τοῦ μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου, ἐπιμελεῖα δὲ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Σπ. Ράμφου»²¹. Κ' ἔτσι, σιγά-σιγά ξαπλώθηκε ἡ φήμη τοῦ νέου ὑμνογράφου τῆς Ἐκκλησίας μας, στὸν ἑλληνικὸ χῶρο πρῶτα, κ' ὕστερα σὲ ὅλο τὸν ὀρθόδοξο κόσμο, πού ἀναζητεῖ στὸ ὑμνογραφικὸ ἐργαστήρι τοῦ π. Γερασίμου κάποιον Παρακλητικὸ Κανόνα ἢ δλόκληρη Ἀκολουθία, πού τοὺς εἶναι ἀπαραίτητη —ἀπὸ τὸν ἄγνωστο φιλακόλουθο τῆς Αὐστραλίας καὶ τοῦ Καναδά, ἕως τὴν κορυφὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο²²,— ἐνῶ Ἀκο-

συμπλήρωσις τοῦ Ἐορτολογίου μας» (ἀνάτ. ἀπὸ τὴν ἐπετηρίδα «Δίπτυχα Ὀρθοδοξίας» Α', 1956, [καὶ ἀνάτ. Ἀθ. 1957, σελ. 3-7]). Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ, ἄρθρα στὴν «Ἐκκλησία», τ. Α', 1953, σελ. 6 καὶ ΛΑ', 1954, σελ. 7-8. «Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» (κείμενα τῶν Σ. Β. Κουγέα καὶ Γρ. Παπαμιχαήλ, τ. 28, 1953, σελ. 405-406. Πρωτοπρεσβ. Ἰω. Σπ. Ράμφου, «Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης», ΘΗΕ, τ. 4, Ἀθῆναι 1964, στ. 350-351. Γερασ. Μικραγιαννανίτου, «Ἵμνολογικὰ καὶ Συναξαριστικὰ τῶν Κυκλάδων» (Βιβλιοθήκη «Ἐταιρ. Κυκλαδικῶν Μελετῶν», ἀρ. 4), Ἀθῆναι 1962, σελ. 10-13. Χρυσόστομος Σ. Κων/δου, μητροπολίτου Μύρων, «Θεολογικὴ ἀνάλυσις τῆς νέας ἀσματικῆς Ἀκολουθίας τῶν Ἁγ. Πατέρων τῆς Β' Οἰκουμεικῆς Συνόδου», ἐν «Μνήμη Συνόδου Ἁγίας Δευτέρας Οἰκουμεικῆς» (ἐν Κων/πόλει 381), τ. Α', Οἰκουμεικὸν Πατριαρχεῖον, «Πατριαρχ. Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν», Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 157-177.

21. Βλ. π.χ. «Ἐννέα Ἱεραὶ Ἀσματικαὶ Ἀκολουθίαι...», Ἐν Ἀθῆναις 1966.

22. Ὁ μητροπ. Μύρων Χρυσόστομος (ὄπ. π., σελ. 158-159), παραθέτει τὸ Πατριαρχικὸ Γράμμα, μὲ τὸ ὁποῖο προτρέπεται ὁ π. Γεράσιμος νὰ συντάξει τὴν εἰδικὴ Ἀκολουθία γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου:

«Ἀριθμ. Πρωτ. 728.

Ὅσιώτατε Μοναχὲ κύριε Γεράσιμε Μικραγιαννανίτα, Ἵμνογράφε τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸν τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη τῇ ὑμετέρᾳ Ὅσιότητι καὶ εἰρήνῃ παρὰ Θεοῦ.

Ἄσμενοι προαγόμεθα ἵνα γνωρίσωμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαπητῇ Ὅσιότητι διὰ τοῦδε τοῦ Γράμματος ἡμῶν...

Κριθέντος ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις αὗται δέον ὅπως κατὰ γε τὸ πρῶτον τοῦ ἑορτασμοῦ ἔτος τελεσθῶσι κατὰ τὴν μεταπασχάλιον Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἦτοι τῇ ζ'

λουθίες του ἄρχισαν ἤδη νὰ δημοσιεύονται, ὕστερ' ἀπὸ ἔγκριση τῆς Ἐκκλησίας, στὰ ἐκκλησιαστικά λειτουργικά μας βιβλία²³, μαζὶ μ' ἓνα πλῆθος ἀπὸ Ἀπολυτίκια καὶ Κοντάκια τοῦ ἔλλειπαν²⁴.

*

Ἰουνίου τοῦ ἐπὶ θύρας σωτηρίου ἔτους, ἐφ' ἐξῆς δ' ὁ τῶν Ἁγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῆς Β' ταύτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἑορτασμός τελεῖται τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τοῦ κατ' ἔτος μηνός Ἰουνίου, ἐν ἧ ἂν μεταπασχάλει Κυριακῇ ἤθελε συμπέση αὕτη, θεωρηθέντος δ' ὡς ἀπαραίτητου ὅπως τῷ ἑορτασμῷ τούτῳ προσδοθῆ ἡ δέουσα σημασία, βαρύτης καὶ ἔξαρσις, λειτουργικῶς τε ἅμα καὶ ὕμνογραφικῶς, ὡς συμβαίνει καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς Ἁγίους καὶ Θεοφόρους Πατέρας τῶν λοιπῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ ὑπάρχη ἐφ' ἐξῆς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ψάλληται ἰδιαιτέρα Ἀσματικὴ Ἀκολουθία καὶ τῶν Ἁγίων τούτων Πατέρων, ἀπεφασίσθη ὅπως ταύτην συντάξῃ ἡ ὑμετέρα ἀγαπητὴ Ὁσιότης, ἐφ' ᾗ καὶ προτρεπόμεθα αὐτὴν ὅπως προβῆ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀποστολὴν ἡμῖν, ὡς οἶον τάχιον, Ἀσματικῆς Ἀκολουθίας εἰς μνήμην τῶν Ἁγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῆς Β' ταύτης ἐν Κων/πόλει Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις καὶ θέλει ψάλλεσθαι ἐφ' ἐξῆς ἐν τοῖς Ὁρθοδόξοις Ναοῖς τῇ α' Κυριακῇ τοῦ μηνός Ἰουνίου ἐκάστου ἔτους.

Ἡ δὲ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Κυρίου εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας Ὁσιότητος.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως, διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης.

1980, Δεκεμβρίου κ'».

Τὸν ἐπόμενον χρόνον (1981), τυπωμένη στὰ τυπογραφεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιὰ λογαριασμό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κυκλοφόρησε ἡ ἀσματικὴ «Ἀ κ ο λ ο υ θ ί α τῶν Ἁγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῆς Δευτέρας Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς ἐν Κ/πόλει τῷ 381 συνελθούσης, ψαλλομένη τῇ α' Κυριακῇ τοῦ μηνός Ἰουνίου. Ἐποιήθη ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ἵμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις, 1981».

23. Ὁ ἀείμνηστος π. Ἰω. Σπ. Ράμφος, ποῦ ἐπιμελήθηκε τὶς τελευταῖες ἐκδόσεις τῶν λειτουργ. βιβλίων στὴν Ἀποστ. Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀναφέρει: τὴν Ἀκολουθία τῆς Ἀγ. Σκέπη (μηνῶν Ὀκτωβρίου), τοῦ ἁγ. Μοδέστου (Δεκεμβρίου), τοῦ ἁγ. Φανουρίου (Αὐγούστου).

24. Βλ. Ὁ ρ ο λ ό γ ι ο ν τ ὸ Μ έ γ α, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθ. 1967. Συλλογὴ τῶν τελευταίων αὐτῶν εἶχε δημοστευθεῖ στὸ περιοδικὸν «Ἐφημέριος», ἀπ' ὅπου βγήκαν καὶ σὲ ἀνάτυπο, μὲ τὸν τίτλο: «Ἀπολυτίκια, Κοντάκια καὶ Μεγαλυνάρια τοῦ ἐν-αυσίου Μηνολογίου, συμπληρωθέντα ὑπὸ Γερασίμου Μικραγιαννανίτου Μοναχοῦ», ἐκδίδονται ἐπιμελεῖα Ἰω. Σπ. Ράμφου, πρωτοπρεσβυτέρου, ἐγκρίσει τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1957, σελ. 200. Τελευταία ἐκδοσὴ τους, αὐτοτελής, κυκλοφόρησε (ὡς β') τὸ 1976 στὴν Ἀθήνα, μὲ τὸν τίτλο: «Ὁ ἐν-αύσιος στέφανος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», Ἐν Ἀθήναις (βλ. κριτικὴ παρουσίασή τους ὑπὸ Π. Β. Πάσχου στὸ περιοδικὸν «Ἐκκλησία» ΞΕ', 1988, σελ. 652-653). Ἐκεῖ, σ' ἓνα προλογικὸ σημειωμὰ του «Τοῖς εὐσεβέσιν Ὁρθοδόξοις Χριστιανοῖς», ὁ π. Γεράσιμος μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ τὰ ἐξῆς: «Εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας καὶ Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, τὸ Ἀπολυτίκιον, τὸ Κοντάκιον καὶ τὸ Μεγαλυνάριον εἶναι οἱ πλέον ἐκφραστικοὶ ὕμνοι καὶ τὰ δημοφιλέστερα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν τροπάρια, διότι δι' αὐτῶν ἐξυμνεῖται χαρακτηριστικῶς καὶ εὐσυνόπτως εἴτε ἡ ὑπόθεσις μιᾶς ἑορτῆς εἴτε ὁ βίος καὶ τὰ κατορθώματα ἐνὸς Ἁγίου, ἢ δὲ χρῆσις τούτων εἶναι εὐκολωτέρα, διὰ τοῦτο κάθε

θ'. Οἱ ποιητικοὶ τρόποι του.

Γιὰ τὴν ποιητικὴ τοῦ π. Γερασίμου, ὅσο κι ἂν δὲν εἶναι ἀρμόδιος ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος, θ' ἀρκεστοῦμε σὲ λίγες γενικὲς παρατηρήσεις, ἀφήνοντας τὶς σχολαστικὲς λεπτομέρειες γι' ἄλλην εὐκαιρία. Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ σημειώσουμε, πῶς, μελετώντας ἢ ψάλλοντας τοὺς ὕμνους τοῦ π. Γερασίμου, ἔχουμε τὴν πεποίθηση καὶ τὴ βεβαιότητα, ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν βιάζει τὸν ἑαυτό του νὰ γράφει κατὰ παραγγελίαν. Ὁ ὕμνος δὲν εἶναι ἀπλῶς καρπὸς χειλέων ἢ κάποιον προῖον ἐπαγγελματικοῦ καλάμου, ἀλλὰ πηγαῖο ἀνάβρυσμα εὐσεβοῦς καὶ ἐμπνευσμένης ποιητικῆς διαθέσεως τῆς ἀναγεννημένης καρδιάς τοῦ εὐλαβοῦς μοναχοῦ-ὕμνογράφου. Αὐτὸ φανερώνεται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς δημιουργίας: ἐνῶ δηλ. γιὰ νὰ γράφει ἕνα γράμμα ἢ ἕνα πεζὸ κείμενό του, ὁ ὕμνογράφος μας σχεδιάζει πρῶτα στὸ πρῶχειρο πάντα, στοὺς ὕμνους, ἀντίθετα, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πνευματικὴ προετοιμασία, οἱ στίχοι καὶ τὰ τροπάρια ἔρχονται σὰν τὸ τρεχούμενο νερό! Ἔχουμε κ' ἐδῶ ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ π. Γεράσιμος γιὰ τοὺς μεγάλους ὕμνογράφους τοῦ παρελθόντος: «τότε ὁ νοῦς βρῦει ἀφθόνως τὰ νοήματα, ὡς πηγὴ πολυχεύμων, καὶ ἡ χεὶρ δὲν προλαμβάνει ἐνίοτε νὰ γράφῃ ἢ υπογορευεῖ ἢ καρδιά, τὰ δὲ παραγόμενα ἄσματα εἶναι πράγματι προϊόντα θεῖα, εὐφραίνοντα ψυχάς»²⁵. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὕφος ὄλων τῶν ὕμνογραφημάτων του εἶναι ῥέον καὶ ἀβίαστο, καὶ πάντα ἱεροπρεπὲς καὶ ἐπιμελημένο. «Ὅπου ἐπιβάλλεται, ὁ λόγος του εἶναι πανηγυρικός καὶ ἐγκωμιαστικός, μὲ διάθεση ἐνθουσιαστικὴ καὶ ψυχικὴ ἔξαρση· καὶ ὅπου πάλι χρειάζεται, γίνεται στηλιτευτικός καὶ καυστικώτατος, γιὰ νὰ ἐλέγξει τοὺς αἰρετικούς καὶ τὶς αἱρέσεις τους. Ὁ ἔπαινος καὶ ὁ ἐγκωμιασμὸς πρὸς τοὺς τιμωμένους Ἀγίους καταλήγει πάντα στὴ δοξολογία ἢ τὴ δέηση πρὸς τὸ Θεό, ποὺ τοὺς ἐδόξασε καὶ τοὺς ἐστεφάνωσε, καὶ ποὺ Αὐτὸς μόνος μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει μὲ τὸ ἔλεός Του, ταῖς πρεσβείαις καὶ ἰκεσίαις τῶν Ἀγίων. Ἄν καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία δὲν εἶναι συστηματικὸ ἐγχειρίδιο δογματικῆς, ὁ π. Γεράσιμος, ὅπως καὶ οἱ παλαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ μας ὕμνογράφοι, ὅταν τὸ θέμα τὸ ἐπιβάλλει, ἐξαιρεῖ ποιητικῶς τὶς δογματικὲς ἀλήθειες τῆς πίστεως, ἰδιαιτέρως στοὺς Κανόνες ποὺ υπογραμμίζουν τοὺς σθεναροὺς ἀγῶνες τῶν ἁγίων Πατέρων γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ δόγματος, καὶ ζετινάζουν θαρραλέα τὶς ἑτεροδιδασκαλίες τῶν αἰρετικῶν.

*

εὐλαβῆς Ὁρθόδοξος Χριστιανός, ἀφ' ὅτου καθιερώθη ἡ ἱερὰ ὕμνολογία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπιθυμεῖ καὶ προσπαθεῖ νὰ μάθῃ καὶ νὰ ψάλλῃ τὸ Ἀπολυτίκιον καὶ τὸ Μεγαλυνάριον τοῦ Ἀγίου, ὅχι μόνον κατὰ τὰς τακτὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἑορτάζεται, ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε ἀνάγκη καὶ θλίψιν, πρὸς παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισίν του διὰ τῆς χάριτος τῶν Ἀγίων» (βλ. «Ὁ ἐνιαύσιος στέφανος...», σελ. 13).

25. Βλ. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, «Ἡ ὕμνογραφία ἐν Ἀγίῳ Ὄρει», ὅπ. π., σελ. 76-77.

Στὴν σύνταξιν τῶν ὕμνων τοῦ, ὁ π. Γεράσιμος τηρεῖ μὲ ἀυστηρότητα τὰ παραδοσιακὰ μέτρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς βυζαντινῆς ὕμνογραφίας, δηλ. τὴ λεγόμενη *τονικὴ ρυθμοποιία*, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ δέσμευση τῆς ἀρχαίας προσωδίας, μὲ τίς βραχεῖες καὶ τίς μακρὲς συλλαβές, ἀλλὰ ὅπου ἡ ὁμοτονία, ἰσοσυλλαβία καὶ ἰσοστιχία παίζουσι τὸν κυριώτερον θά λέγαμε ρόλο, στὴν ἀρμονικὴ ἔκφραση καὶ ψαλμωδία λόγου καὶ μέλους. Βέβαια, γιὰ τὰ ἰδιόμελα²⁶ δὲν ὑπάρχουν ἰδιαίτερα προβλήματα· στὰ προσόμοια²⁷, ὅμως,

26. Συχνά, στὴν κατηγορία τῶν συνήθων Ἰδιομέλων τοῦ π. Γερασίμου πρέπει νὰ κατατάξουμε καὶ μερικὰ Προσόμοια. Ὁ «Οἶκος» π.χ., ποῦ ἄλλοτε ἦταν τὸ πρῶτο τροπάριο τοῦ Κοντακίου (μετὰ τὸ Προίμιον), καὶ εἶχε πάντα ὡς πρότυπο τὸν «εἰρμὸς» ἐνὸς «αὐτομέλου», σήμερον βλέπουμε —μὰ ποῦ δὲν ψάλλεται πιά— νὰ εἶναι μὲν πάντα σὲ ρυθμικὰ μέτρα, δίχως ὥστόσο κάποιον εἰρμὸ ἢ ἔνδειξιν αὐτομέλου. Πρόχειρον παράδειγμα τὸ ἑξαισιο τροπάριο — Οἶκος τῆς «Ἀκολουθίας ἐπὶ τῇ Χιλιετηρίδι τοῦ Ἁγ. Ὁρους» (βλ. «Ἐπετηρὶς Ἀθωνιάδος Σχολῆς», ὅπ. π., σελ. 91):

*Ὅτε τὰ ἔθνη ὁ Θεὸς ἐμέριξε, Παρθένε,
ὡσπερ φησὶν ὁ Μωυσῆς, τότε σοι δέδωκεν, Ἀγνή,
οἶά περ κλήρον ἐκλεκτὸν καὶ σχολίσιμα θείας βουλῆς,
τὸ Ὄρος τὸ περιφανὲς τοῦ Ἄθω Θεοτόκε·
ἐν αὐτῷ γὰρ ἐξέχεας, ἐξαιρέτω τρόπῳ
τὸν πλοῦτον τῶν ἐπαγγελιῶν σου,
ὡς τῷ Ὁσίῳ ἔφης Πέτρω,
καὶ τοῦτο νοητὸν ἅγισμα κατειργάσω,
καὶ λειμῶνα ἀρετῆς εὐδωδέστατον,
καὶ τῆς ὁσίας φιλοσοφίας μέγα παιδευτήριον·
ὅτι ἐν αὐτῷ πλήθη ὁσίων ἀνδρῶν
καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ θεοειδῶν Ἀσκητῶν,
τὸν σὸν Υἱὸν ἐδόξασαν καὶ ἱεράς Μονάς
καὶ εὐαγγῆ σεμνεῖα ἀνήγειραν·
ὧν πασῶν ὡς βασιλεὺς προέχει
ἢ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ πάντων περίπυστος Λαύρα.
Ταύτης οὖν ἐν χαρῇ,
καὶ σὺν αὐτῇ σύμπαντος τοῦ Ὁρους σου,
τὴν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἐν Χριστῷ ὁσίαν πορεύειν,
χαρμοσύνως αἰνοῦντές σε εὐγνωμόνως δοξάζομεν·
ὅτι Θεῷ λαμπρῶς καρποφορεῖ
ἐτῶν χιλίων ἀσκήσεως στάχνας.*

27. Ὡς συνέχεια στὴν παραπάνω ὑποσημείωση, θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε, πὼς στὴν ὕμνογραφία τῶν νεωτέρων χρόνων (ἐπομένως καὶ στοῦ π. Γερασίμου), ἔχουμε πολλὰς φορὲς Ἰδιόμελα, ποῦ παίρνουν τὴ μορφή καὶ τὸ χαρακτῆρα τῶν προσομοίων (βλ. ἀνάλογη περίπτωσις καὶ σὲ ἀρχαίους ὕμνογράφους, P. B. P a s c h o s, Gabriel l'hymnographe: Kontakia et Canons, avec Introduction, Texte critique, Traduction et Notes, Paris-Athènes 1978-79, σελ. 260-261). Αὐτὸ συμβαίνει κυρίως στὶς μεγάλες γιορτές, ὅπου ὑπάρχει παλαιότερο Ἰδιόμελο πρότυπο, τὸ ὁποῖο γίνεται εἰρμὸς καὶ αὐτόμελο γιὰ τὸ νέο ἰδιότυπο προσόμοιο-ἰδιόμελο. Ἰδοῦ π.χ. ἓνα παράδειγμα τέτοιου τροπαρίου ἀπὸ τὸν π.

καθώς και στὰ τροπάρια τῶν κανόνων, πού ἀκολουθοῦν πιστὰ τὰ μέτρα κάποιων εἰρμῶν, ἐνίοτε παρατηροῦμε μικροπαραβάσεις στήν ὁμοτονία, ἰδίως ὅταν ἔχουμε βιβλικές ρήσεις, ὀνόματα κύρια ἢ ὀνόματα αἰρέσεων κ.λπ., πού δὲν μποροῦμε νὰ τ' ἀποφύγουμε, οὔτε και νὰ τὰ ἀλλάξουμε. Σπανιώτατα χρησιμοποιεῖ τὴ λεγόμενη ποιητικὴ ἐλευθερία ἢ τὴν τονή, ἀν και ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς ἱερῆς αὐτῆς λειτουργικῆς τέχνης ἔχει ὀπωσδήποτε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κάμει. Κ' ἔχω τὴ γνώμη, πὼς ὁ π. Γεράσιμος ἀκολουθεῖ μὲ τὴν ποιητικὴ του τέχνη μιὰ μέση και βασιλικὴ ὁδὸ, δίχως ἀκρότητες· ἀποφεύγοντας τὴν ἐκζητήση ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ και τὴν ἀδικαιολόγητην ἀπλοποίηση ἀπὸ τὴν ἄλλη, κρατᾶει μιὰ ἰσορροπία θαυμαστὴ κ' ἓνα ἐπίπεδο ζηλευτό, τόσο ἀπὸ ποιητικὴ-στιχουργικὴ, ὅσο και ἀπὸ θεολογικὴ ἄποψη. "Ὅσο γιὰ κείνη τὴ συχνὴ κατηγορία και μομφή, πού ἀπευθύνουν κάποιοι νεώτεροι πρὸς τοὺς ὕμνογράφους, πὼς δουλεύουν τάχατε σὲ παλιές τεχνικές, ξεπερασμένες στὶς μέρες μας, οἱ ὕμνογράφοι μας τὴν ἀκοῦν ἀτάραχοι και ψύχραιμοι. Στὴν Ἐκκλησία δουλεύει πιὸ πολὺ ἢ ἔννοια τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου, πού σχετίζεται μὲ τὴν αἰωνιότητα, και ὄχι μὲ τὶς μόδες και τὶς μοντέρνες τεχνικές, πού σήμερα ἔρχονται και αὐριο παρέρχονται. Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιοῦν και ἀξιοποιοῦν τὶς μοντέρνες ἐφευρέσεις ἢ κατακτήσεις, ἀλλὰ στὰ Τεχνικὰ κ' ἐξωτερικὰ, και ὄχι στὴν τέχνη και τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τους. Ἄλλωστε, τὰ δοκιμασμένα ἐπὶ τόσους αἰῶνες ἀπὸ τὴν παράδοση και ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας σχήματα και μορφές τέχνης, μὲ λειτουργικὸ, μυσταγωγικὸ και ἀναγωγικὸ-λυτρωτικὸ χαρακτῆρα, ἀντέχουν και γιὰ τὶς σύγχρονες λειτουργικὲς ἀνάγκες

Γεράσιμο (βλ. «Ἀκολουθία τῶν ὁσίων και θεοφόρων πατέρων Διονυσίου τοῦ ρήτορος και Μητροφάνου, τῶν ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἁθῶ ἀσκητικῶς διαλαμπάντων», ἔκδ. γ', [Ἀθῆναι, 1981;] σελ. 50), τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖ τὸ γνωστὸ ἀρχαῖο δοξαστικὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων, «Τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁ χορὸς ...», σὲ ἕχο πλάγιο τοῦ δ':

*Τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡ δυνάς,
τὴν διασφαλλομένην φυγοῦσα συναφὴν,
ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Ἁθῶ ηὐλλισθη
ἐνθα Κυρίῳ, ὡς κεκάθαρται ἠνώθη·
και τὸ μυστήριον τῆς θεουργίας
ἡμῶν διέγραψε δι' ἐπιστήμης·
οὗς ἀνυμνοῦντες προφρονῶς,
μακαρίζωμεν λέγοντες·
ὦ θεία ξυνορίς, θεωροὶ και ἐπόπται
τῆς τερπνότητος τοῦ Λόγου·
εἰκόνες νεόσημητοι, τῶν ὑπὲρ νοῦν ἀναβάσεων·
τῆς μυστικῆς ζωῆς οἱ οὐρανόφωτοι λύχνοι·
τὰ ἠδύπνευστα κελία τῆς ἀπαθείας·
τὰ πάγχρυσσα σκευὴ τῶν χαρίτων.
Τριάδος κειμήλια, Θεοτόκου θεράποντες,
ἐκτενῶς πρεσβεύσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.*

τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πιστῶν της. Ἄν κάποτε στὸ δρόμο τῆς Ἐκκλησίας παρουσιαστοῦν κάποιες κοσμογονίες, ποὺ κάνουν ἀπαραίτητη μία ἐκ τῶν ἔσω ἀνανέωση καὶ ἀνακαίνιση τῶν λειτουργικῶν τεχνῶν, ἡ Ἐκκλησία θὰ τὴν ἀγκυλιάσει πρόθυμα, ὅπως συνέβη καὶ στὸ παρελθόν — μὲ τὸ Κοντάκιο καὶ τὸν Κανόνα, μὲ τὸν Ρωμανὸ Μελωδὸ καὶ τὸν Ἰωάννη Δαμασκηνό, ποὺ μᾶς ἔδωκαν σὲ μιὰ τόσο ἱερὴ γλῶσσα, τόσο ὑψηλὴ ποίηση καὶ τόσο θεία μουσικὴ γιὰ τὴν ὑμνογραφία μας, τὴν κατανούσουσα καὶ σώζουσα τὸν ἄνθρωπο.

*

ι'. Τέλος σχεδιάσματος.

Ὅμως, ὁ π. Γεράσιμος σφραγίζει ὀλόκληρο τὸν αἰῶνά μας μὲ τὴν ὑμνογραφία του, καὶ δὲν χωρεῖ σὲ μιὰ σύντομη ὁμιλία. Ἔτσι, ἐγὼ κάπου ἐδῶ πρέπει νὰ σταματήσω τὴν ἀδολεσχία μου, στὸ πρόχειρο αὐτὸ σχεδιάσμα, ποὺ ἐπεχείρησα νὰ κάνω — γιὰ τὸν π. Γεράσιμο καὶ τὴν πάντιμη τέχνη του. Καί, ἀφοῦ ἡ ὑμνογραφία εἶναι λ ὁ γ ο ς καὶ μ ἔ λ ο ς, καιρὸς νὰ δώσω τὴ θέση μου στὸν κ. Στάθη καὶ στοὺς ἐκλεκτοὺς του Ματσορες τῆς ψαλτικῆς τέχνης, γιὰ νὰ μᾶς δώσουν μερικὰ δείγματα τῶν ὕμνων τοῦ π. Γερασίμου, ψαλλόμενα κατὰ τὴν ἀγιορειτικὴ ψαλτικὴ παράδοση²⁸.

28. Οἱ «Ματσορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» ἔψαλαν κατ' ἐπιλογὴν ὕμνους τοῦ π. Γερασίμου, μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὴ διεύθυνση τοῦ μουσικολόγου Καθηγητοῦ κ. Γ ρ. Θ. Σ τ ἄ θ η, κατὰ τὸ ὕφος τῶν Ἀγιορειτῶν Ἱεροψαλτῶν.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Σήμερα πού δημοσιεύεται ἡ σύντομη αὐτὴ ὑμνολογικὴ μελέτη γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ π. Γερασίμου, κρίνουμε σκόπιμο —μιά πού δὲν γίνεται νὰ δοθεῖ τὸ μουσικὸν ἄκουσμα, πού ἔκλεισε τὴν τιμητικὴ ἐκείνη ἐκδήλωση— νὰ προσφέρουμε στὸν ἀναγνώστη ἕνα μικρὸ δεῖγμα-ἀνθολόγιο ἀπὸ τὸ τεράστιο ὑμνογραφικὸ ἔργο τοῦ Γέροντος Γερασίμου. Ὁ εἰδικὸς ἀναγνώστης θὰ βρεῖ καὶ ὀλόκληρες τὶς Ἀκολουθίες, σύμφωνα μὲ τὶς παραπομπές, ἂν τὸ ἐπιθυμεῖ. Ἀναμένεται, πάντως, ἡ βελτιωμένη καὶ ἐπηρευμένη ἐπανέκδοση τοῦ Καταλόγου τῶν ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων ἔργων τοῦ π. Γερασίμου²⁹. Ἡ σειρά τῶν ἀνθολογουμένων ἐδῶ κειμένων ἀκολουθεῖ τὴ χρονολογικὴ σειρά δημοσιεύσεώς τους. Ἐπεταὶ τὸ Μουσικὸ Παράρτημα, ὅπου περιέχεται μιὰ ἐπιλογή ἀπὸ τοὺς ὕμνους πού ἔψαλαν οἱ «Ματτορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης», ἐπιστάσια τοῦ κ. Στάθη.

α'. Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἰδιόμελον Λιπῆς, ἡχος β'.

Ἡ εὐδοκία σου, Ἄχραντε, οἷα νεφέλη φωτεινὴ,
κατακαλύπτει τοὺς δούλους σου,
καὶ πάσης χάριτος πληροῦ
ἢ τῆς προνοίας δέ Σου ἔλλαμψις
ὑπὲρ ἡλίου ἀστράπτουσα αὐγὰς,
τὰ καθ' ἡμῶν νέφη τῶν θλίψεων
καὶ πειρασμῶν τὴν ὀμίχλην,
καὶ ἀθυμίας τὸν ζόφον,
διασκεδάζει ὀλοσχερῶς·
δι' δ' εὐχαριστοῦντες ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς Σου,
τὴν παροῦσάν σοι προσάγομεν αἴνεσιν,
καὶ τὴν ἀρτίως γενομένην ἡμῖν χάριν σου,
διαπρυσίως κηρύττομεν, καὶ γηθουσύνως βοῶμέν σοι·
χαῖρε Κεχαριτωμένη, ἢ τῶν ἀβοηθήτων βοήθεια,
καὶ τῶν θλιβομένων ἢ προσδοκία·
διὰ σοῦ γὰρ Δέσποινα, Θεῶ καταλασσομένη³⁰.

29. Βλ. πῦρ πάνω, ὑποσημ. ἀρ. 4.

30. Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιανανίτου, «Ἀκολουθία τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ψαλλομένη τῇ 23ῃ Ἰουλίου», Ἀθήναι 1950, σελ. 10.

β'. Ἀπ. Παύλου. Ἰδιόμελον Λιτῆς, ἤχος α'.

Ἐμφραίνεται ἐν Κυρίῳ ἡ σύμπασα Ἑλλάς,
 ἀνακαινισθεῖσα τῷ λόγῳ σου,
 καὶ τελεσθεῖσα πρὸς εὐσέβειαν Ἀπόστολε Παῦλε·
 τὸν γὰρ ἄγνωστον Θεὸν σαφῶς ἡμῖν ἐκήρυξας,
 τὴν ἐν αὐτῷ ἀπολύτρωσιν,
 καὶ τῆς ἐν καινότητι ζωῆς τὰ ἀγαθὰ,
 καὶ τῆς ἀθανασίας τὰ ἐπαγγέλματα,
 ἔργῳ τοῖς πᾶσιν ἐκφαίνων·
 τοῦ Ἐὐαγγελίου γὰρ τῆς χάριτος
 τὰς δωρεὰς καρποφορῶν,
 ὑπὲρ ἥλιον ἐξέλαμψας τοῖς πέρασιν ἔνδοξε·
 ὅθεν σου τὴν μνήμην γεραίρομεν, εὐσήμεως σήμερον,
 οἱ διὰ σοῦ προσενεχθέντες Χριστῷ,
 καὶ ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς βοῶμεν· Κύριε, δόξα σοι³¹.

γ'. Ἀγίας Σκέπης. Ἰδιόμελον Λιτῆς, ἤχος δ'.

Ἡ Σκέπη σου Θεοτόκε Παρθένε,
 ὑπὲρ τὰς ἡλιακὰς ἀγὰς ἐκλάμπουσα,
 ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, θαυμαστὰ καὶ σωτήρια,
 εἰς περιποίησιν ἡμῶν ἀπεργάζεται·
 τὴν γὰρ βασιλίδα πόλιν πάλαι πολλάκις διέσωσεν,
 ἀδοκίτων κινδύνων καὶ συμφορῶν,
 ὑπερφυῶς θαυματουργοῦσα·
 νῦν δὲ ἡμᾶς Πανάχραντε, πάσης στενώσεως ἐξαίρει,
 καὶ δρόσον ἀναφυχῆς παρέχει,

³¹ Ἡ Ἀκολουθία τυπώθηκε μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ἀειμνήστου καὶ ἀγίου Γέροντος Φιλοθέου Ζερεβάκου, γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν Παρίων, ὅταν 125 νέοι τοῦ νησιοῦ, καταδικασμένοι ἀπ' τοὺς Γερμανοὺς τῆς κατοχῆς σὲ θάνατο, ἐσώθηκαν ἀπὸ θαῦμα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου—Ζωοδόχου Πηγῆς. Ὁ π. Φιλότηος σημειώνει στὸν πρόλόγῳ του: «Εἰς τοῦτο προέτρεψεν ἡμᾶς ὁ αἰδεσιμολογιώτατος φιλόσωρ, ἀγιολόγος εὐλαβέστατος καὶ ἀγαπητὸς ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς Ἰωάννης Ράμφορς, ἐφημέριος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κυψέλης, ὅστις φιλοτιμῶ σπουδῆ καὶ προθυμίᾳ ἔγραψεν εἰς τὸν Ὀσιολογιώτατον ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ἐφησυχάζοντα μοναχὸν Γεράσιμον Μικραγιαννανίτην, τὸν νέον αὐτὸν καὶ ἄριστον ὑμνογράφον, ὅστις παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων λαβὼν τὸ χάρισμα τῆς ὑμνογραφίας καὶ ποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ᾠμάτων, ἀμιλλᾶται τοὺς παλαιοὺς ἱεροὺς ὑμνοδοὺς, καὶ ὅστις δεχθεὶς εὐμενῶς τὴν παράκλησιν τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου καὶ ὑπακούσας, προθύμως ἀνέλαβε καὶ ἐποίησε τὴν παροῦσαν ἱερὰν Ἀκολουθίαν» (ὅπ. π., σ. 3).

³¹ Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἐνδόξου καὶ πρωτοκορυφαίου Παύλου (μετὰ προλόγου τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ), Ἀθῆναι 1951, σελ. 13.

καὶ θυμηδῖαν ἐν ταῖς θλίψεσι
 τῇ σῇ πλουσία χρηστότητι
 ἧς τὰ θαυμάσια κροτοῦντες,
 ἐόρτιόν σοι αἴνεσιν προσάγομεν,
 καὶ ἐκ ψυχῆς βοᾶμέν σοι
 Μὴ ἀντανέλης ἀφ' ἡμῶν τὴν προστασίαν σου Κόρη,
 ἀλλὰ σκέπε καὶ φρούρει,
 ἡμᾶς τὴν κληρουχίαν σου³².

δ'. «Δωδεκαετοῦς Ἰησοῦ», 1. Δόξα, ἰδιόμελον, ἤχος β'.

Ἐφάνης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος,
 μὴ λιπὼν τοὺς οὐρανοὺς,
 ὁ συνέχων τὰ πάντα, ὡς Θεὸς παντοδύναμος·
 ἐκ παρθένου γὰρ ἀγνῆς ἀτρέπτως ἐσαρκώθης,
 καὶ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ ἐνομισθῆς,
 ὁ ἀπάτωρ ἐπὶ γῆς, καὶ ἀμήτωρ ἐν οὐρανοῖς·
 καὶ δωδεκαετῆς ἐν τῷ ναῷ ἐπέστης,
 ὁ ἐν Ναζαρετ ἀναστρεφόμενος
 καὶ ὑπ' ἀγγέλων ἀνυμνούμενος,
 σὸν Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι.
 Ἀλλὰ δόξα σοι Χριστέ Βασιλεῦ,
 ὅτι πάντα ὑπὲρ ἡμῶν κατεδέξω,
 ἵνα σώσης ἡμᾶς ὡς φιλόανθρωπος³³.

2. Μεγαλυνάριον.

Δώδεκα ὑπάρχων Σῶτερ ἐτῶν,
 ὁ ἐκ τῆς Παρθένου, ἀπορρήτως σωματωθεῖς,
 ἐν ναῷ ἀνῆλθες, τῶν Ἱεροσολύμων,
 καὶ πάντας τῇ σοφίᾳ τῇ σῇ ἐξέπληξας³⁴.

32. Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Σκέπτης τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον (1952) προνοία τοῦ Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σπυρίδωνος, ἐκδίδεται νῦν τὸ δεύτερον, προνοία μὲν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου, ἐπιμελεῖα δὲ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Σπ. Ράμφοῦ, Ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 15.

33. Ἐμμαν. Γ. Μυτιληναίου, Ἀναγκαῖα συμπλήρωσις τοῦ Ἑορτολογίου μας. Ἡ ἐορτὴ τοῦ «Δωδεκαετοῦς Ἰησοῦ», Ἀθῆναι 1957 (ἀνάτ. ἐκ τῶν «Διπτύχων Ὁρθοδοξίας», τ. Α', Ἀθῆναι 1956), σελ. 22.

34. Ὁπ. π., σελ. 23.

ε'. **Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Προσόμοιον, ἤχος πλ. β'.**

Πρός· Ὅλην ἀποθέμενοι.

Μάρτυρες ἀήττητοι, τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης,
οἱ στερεῶς δι' ὕδατος καὶ πυρὸς ἀθλήσαντες καρτερώτατα,
καρτερεῖν πάντοτε καὶ ἀνδρείως φέρειν,
ἐνισχύσατε δεόμεθα ἡμᾶς μακάριοι
τὰς ἐπιφορὰς τὰς τῶν θλίψεων,
ἵνα πταισμάτων ἄφρων, δι' αὐτῶν θεόθεν ληψόμεθα,
καὶ τὰς τοῦ Βελλιάρ, ἐκτρέψωμεν παντοίας προσβολάς,
ὧ Ἀθληταὶ Τεσσαράκοντα, εὐσεβῶν ὑπέρμαχοι³⁵.

στ'. **Τῶν ἐν Θεσσαλονίκη Ἀγίων. Δόξα, ἰδιόμελον, ἤχος πλ. δ'.**

Πολυσύνθετον σύστημα,
τῶν ἐν Θεσσαλονίκη Ἀγίων,
δίκην ἀστέρων παμφαῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπέφανεν.
Ἐλλαμφθῶμεν οὖν πάντες ταῖς ἐξ αὐτῶν μαρμαρυγαῖς,
πρὸς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν ἀναγόμενοι·
ἐνὶ ἐκάστῳ γὰρ παρέχουσι, τῷ καθ' ἑαυτῶν ὑποδείγματι,
πᾶν λυσιτελοῦν καὶ ὠφέλιμον,
πρὸς βελτίωσιν ἄγον ἡθῶν, καὶ σωτηρίαν αἰώνιον.
Οὗδς συμφώνως εὐφημήσωμεν, βοῶντες καὶ λέγοντες·
Ἀθλοφόροι καὶ Ὅσιοι καὶ θεῖοι Ἱεράρχαι,
οἱ πόνοις οἰκειοῖς τὴν πόλιν ταύτην λαμπρύναντες,
Χριστῷ πρεσβεύσατε, εἰρήνην διδόναι αὐτῇ,
καὶ πᾶσαν εὐπραγίαν
καὶ τῶν θεῶν οἰκτιρωμῶν τὴν χρηστότητα³⁶.

ζ'. **Παρθένας τῆς Ἐδεσσαίας. Ἰδιόμελον Διτῆς, ἤχος γ'.**

Ἐν τῇ πέτρα τῆς πίστεως, τὴν ψυχὴν ἐρείσασα,
ἀκλόνητος διέμεινας, τῶν ἐναντίων ταῖς προσβολαῖς·
ὄθεν εὐθαρσῶς ἐβόας τῷ διώκτῃ πατρὶ·

35. Τεσσαράκοντα Μάρτυρες οἱ ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Σεβαστείας τοῦ Πόντου κατὰ τὸ σω-
τήριον ἔτος 320 μαρτυρήσαντες. Βίος, δρᾶσις, μαρτύριον (ὑπὸ Σ τ. Σ ά κ κ ο υ), Παρακλη-
τικὸς Κανὼν (ὑπὸ Γ ε ρ α σ ί μ ο υ μ ο ν α χ ο ὦ Μ ι κ ρ α γ ι α ν ν α ν ί τ ο υ), Ἀθῆναι
1957, σελ. 49 (ἐκδόσις τοῦ Ὁρθοδ. Συλλόγου Κοζάνης «Οἱ 40 Μάρτυρες»).

36. Ἀκολουθία πάντων τῶν ἐν Θεσσαλονίκη Ἀγίων, ψαλλομένη τῇ Γ' Κυριακῇ ἀπὸ
τοῦ Πάσχα, ἥτοι τῇ Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων, ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλο-
νίκης Π α ν τ ε λ ε ἡ μ ο ν ο ς, Ἐν Ἀθῆναις 1958, σελ. 38-39.

Οὐ πτοοῦμαί σου τὰς ἀπειλάς,
 οὐ τιμωρίας τὰς σκληράς, οὐδὲ θανάτου τὴν ψῆφον,
 ἀλλὰ προθύμως ὑπὲρ Χριστοῦ σφαγιάζομαι,
 τοῦ ἐπαγγεилаμένου διδόναι,
 τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ, ζωὴν τὴν αἰώνιον.
 Αὐτῆς καὶ ἡμᾶς ἀξιώσον, ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις σου,
 παρθενομάρτυς Παρθένα ἔνδοξε³⁷.

**η' . Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Προσόμοιον, ἤχος πλ. α' .
 Πρὸς· Χαίροις ἀσκητικῶν .**

Χαίροις Ἱεραρχῶν καλλονή,
 μυσταγωγὴ τῶν μυστικῶν ἀναβάσεων,
 τῶν θείων κατορθωμάτων, καὶ ἱερῶν ἀρετῶν,
 τῆς ἐν ἡσυχίᾳ τελειότητος,
 Γρηγόριε πάνσοφε, ὑποφῆτα θεόληπτε,
 τῆς ἐν καρδίᾳ προσευχῆς ἐξ ἧς πρόεισι
 χάρις ἄρρητος καὶ οὐράνιος ἔλλαμψις·
 ὦνπερ μεθέξας, Ὅσιε,
 καλεῖς τοὺς θεόφρονας, πρὸς μετοχὴν τούτων θείων,
 ταῖς πατρικαῖς ὑποθήκαις σου,
 Χριστὸν ἱκετεύων,
 ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δοθῆναι τὸ μέγα ἔλεος³⁸.

θ' . Ἀρσενίου τοῦ Νέου. Ἰδιόμελον Διτῆς, ἤχος δ' .

Τῶν εὐαγῶν κατορθωμάτων σου ὁ φθόγγος,
 καὶ ἡ δοθεῖσά σοι χάρις,
 εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἐξῆλθε,
 κατὰ τὸν θεῖον ψαλμῶδόν, θεοφόρε Ἀρσένιε·
 καὶ πάντοτε πρὸς σε ἔσπευδον,
 μετασχεῖν τῶν γλυκῶν ναμάτων σου,
 καὶ τυχεῖν τοῦ κατὰ ψυχὴν ἐφετοῦ.
 Τίς οὖν μὴ θαυμάσει σου τῶν ἀρετῶν τὸν πλοῦτον,

37. Ἀκολουθία τῆς ἁγίας ἔνδοξης Νεομάρτυρος Παρθένας τῆς Ἐδεσσαίας, ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἐδέσσης καὶ Πέλλης Διονουσίου, Ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 15.

38. Ἱερά ὕμνολογία ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Πατρὸς Γρηγορίου ἀρχιεπ. Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ. Ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ἐξακοσιοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς ἐν Κυρίῳ κοιμήσεως τοῦ Ἁγίου (14 Νοεμβρίου 1359 — 14 Νοεμβρίου 1959) προνοία τοῦ παναγ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παναγιώτου, Ἐκδ. Ἱ. Μ. Θεοφάνους, 1959, σελ. 8.

δι' ὧν λαμπρῶς ἐδοξάσθης, θανματοουργίαις ξέναις;
 ὦ, τοῦ θαύματος! ὦς Ἡλιὸν γὰρ ὁ μέγας,
 βροχὴν ἐξ οὐρανοῦ κατήγαγες
 τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει σου,
 καὶ τὴν ἀρχμῶσαν νῆσον Πάρον
 δαφυλῶς κατήρδενσας, καὶ δαβιτικῶς ἐμέθυσας·
 καὶ τῆς τῶν δαιμόνων λύπης ἀπήλλαξας,
 τοὺς πιστῶς σοι προσελθόντας·
 ἐξ ὧν καὶ ἡμᾶς λύτρωσαι, θεοδόξαστε Πάτερ,
 τῇ πρὸς Χριστὸν πρεσβείᾳ σου³⁹.

ι' . Θεοδώρου Κυθήρων. Δόξα, ἰδιόμελον, ἦχος δ' .

Ἐξ ἐπαγγελίας τεχθεῖς,
 καὶ θείων δωρεῶν εἰκότως, προσηγορία λαμπρυνθεῖς,
 ταῖς ἐπηγγελμέναις δωρεαῖς,
 κατάλληλον πολιτεῖαν ἐπεδείξω,
 ἀπὸ νεότητος Χριστῶ εὐαρεστήσας,
 θεοφόρε Θεόδωρε·
 ἐν αὐτῶ γὰρ ἔζησας, ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς,
 ξένος καὶ πάροικος, τῶν γηίνων γενόμενος.
 Καὶ νῦν τοῦ πόθου σου εὐρῶν τὸ πέρας,
 ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ,
 Χριστοῦ ὄρας τὴν λαμπρότητα.
 Αὐτῆς <ἀξιοθῆναι>⁴⁰ καὶ ἡμᾶς ἰκέτενε,
 τοὺς πόθῳ ἐορτάζοντας, τὴν ἀγίαν μνήμην σου⁴¹.

*ια' . Σαμαρείτιδος. Προσόμοιον, ἦχος πλ. α' .
 Πρὸς· Χαίροις ἀσκητικῶν .*

Χαίροις ἢ τὸν Σωτῆρα Χριστόν,
 ἐπὶ τοῦ φρέατος εὐροῦσα καθήμενον,

39. Φιλοθέου Ζερβάκου, Βίος, Πολιτεία καὶ Θαύματα τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ Νέου, τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ ἀσκήσαντος ... καὶ πλήρης Ἀσματικῆ Ἀκολουθία, μετὰ Παρακλητικῶ Κανόνος, ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἄσματογράφου τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, (Ἀθῆναι) ἔτος 1960, σελ. 80.

40. Προσθέσαμε τὸ «ἀξιοθῆναι» γὰρ νὰ εὐδοιωθεῖ τὸ νόημα τοῦ στίχου. Ἴσως καὶ νὰ ὑπῆρχε καὶ νὰ παρέπεσε στὸ τυπογραφεῖο.

41. Ἀκολουθία καὶ Παρακλητικὸς Κανὼν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ ἐν Κυθήροις. Ἐκδίδεται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κυθήρων Μελετίου, Ἱ. Μητρόπολις Κυθήρων, 1961, σελ. 12.

καὶ τούτου διδασκαλίας, εἰσδεξαμένη τὸ φῶς,
λαμπρῶς ἐφωτίσθης τὴν διάνοιαν·
ἐντεῦθεν κατάλληλον, καὶ τὴν κλήσιν ἐπλούτησας,
καὶ Ἀποστόλων ἰσοστάσιος πέφνης,
τῷ κηρύγματι, καὶ τῷ ζήλω τῆς πίστεως.
Ὅθεν ὡς Ἰσαπόστολον,
σοφὴν καὶ περιόδοξον, σὲ Φωτεινὴ ἐδφημοῦμεν,
καὶ Ἀθληφόρον ἀήττητον,
Χριστὸν δυσωποῦσαν,
ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν δοθῆναι, τὸ μέγα ἔλεος⁴².

ιβ'. Μαρτύρων τῶν Κατακομβῶν Μήλου. Κάθισμα, ἦχος πλ. α'.
Πρὸς· Τὸν συνάναρχον Λόγον.

Διωκτῶν τὴν μανίαν πάλαι ἐκφεύγοντες,
ἐδσεβῶν αἱ χορεῖαι ὧδε ἐκρύπτοντο,
εἰς Κατακόμβας τὰς σεπτὰς ὅπου συνήλθομεν,
τοὺς Ἀθλοφόρους τοῦ Χριστοῦ,
καὶ ὀπλίτας θαυμαστούς,
ὕμνοῦντες μεγαλοφώνως,
ὡς ἂν Χριστὸν δυσωπῶσω,
ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν⁴³.

ιγ'. Ἀναμνήσεως Σεισμῶν Θήρας. Δόξα, ἦχος πλ. δ'.
Ἰδιόμελον.

Τοῦ ἀστέκτου σου φόβου,
τίς ὑποίσει τὴν συνοχήν, Σῶτερ ἐδσπλαγχνε;
Ἐν σειμοῖς γὰρ φοβεροῖς, ἤτασας ἡμᾶς Κύριε,
ὡς λαὸν παραπικραίνοντα,
ἐν παραβάσει τῶν ἐντολῶν σου·
καὶ οὐ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς ἀπώλειαν,
ὅτι οὐ θέλεις τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ,
ἀλλὰ μετανοίας ἀφορμὰς παρέχεις,
πατρικῇ προμηθείᾳ,

42. Ἀκολουθία τῆς ἀγίας, ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἰσαποστόλου Φωτεινῆς τῆς Σαμαρεΐτιδος. Ἐκδίδεται προνοία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορινθίας Π ρ ο - κ ο π ί ο υ, Ἱερά Μητρόπολις Κορινθίας 1961, σελ. 15.

43. Ἀκολουθία τῶν Ἀγίων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων, ψαλλομένη εἰς τὰς Κατακόμβας τῆς Μήλου τῇ Κυριακῇ τῶν Ἀγίων Πάντων ... ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Ἰ ω ά ν ν ο υ Σ π. Ρ ά μ φ ο υ, π.Θ., πρωτοπρεσβυτέρου, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 14-15.

πρὸς πορισμὸν αἰωνίου ζωῆς·
 ἧς ἀξίωσον ἡμᾶς ὁ Θεός,
 τῇ πρεσβείᾳ τῶν Ἁγίων σου⁴⁴.

ιδ'. Χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Ὁ Οἶκος, ἡχος δ'.

Ὅτε τὰ ἔθνη ὁ Θεὸς ἐμέριζε, Παρθένε,
 ὡσπερ φησὶν ὁ Μωϋσῆς, τότε σοι δέδωκεν, Ἀγνή,
 οἰάπερ κληρὸν ἐκλεκτόν, καὶ σχολίσιμα θείας βουλῆς,
 τὸ Ὅρος τὸ περιφανὲς τοῦ Ἄθω, Θεοτόκε·
 ἐν αὐτῷ γὰρ ἐξέχεας, ἐξαιρέτῳ τρόπῳ
 τὸν πλοῦτον τῶν ἐπαγγελιῶν σου,
 ὡς τῷ ὀσίῳ ἔφησ Πέτρῳ,
 καὶ τοῦτο νοητὸν ἀγίασμα κατειργάσω,
 καὶ λειμῶνα ἀρετῆς εὐδωδέστατον,
 καὶ τῆς ὀσίας φιλοσοφίας μέγα παιδευτήριον·
 ὅτι ἐν αὐτῷ πλήθη ὀσίων ἀνδρῶν,
 καὶ θεοφόρων Πατέρων καὶ θεοειδῶν Ἀσκητῶν,
 τὸν σὸν Υἱὸν ἐδόξασαν, καὶ ἱερὰς Μονὰς,
 καὶ εὐαγῆ σεμνεῖα ἀνήγειραν·
 ὧν πασῶν ὡς βασιλεὺς προέχει,
 ἡ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ πάνυ περίπυστος Λαύρα.
 Ταύτης οὖν ἐν χαρᾷ,
 καὶ σὸν αὐτῇ σύμπαντος τοῦ Ὁρους σου,
 τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἐν Χριστῷ ὀσίαν πορείαν,
 χαρμοσύνῳς αἰνοῦντές σε, εὐγνωμόνῳς ἐορτάζομεν·
 ὅτι Θεῷ λαμπρῶς καρποφορεῖ,
 ἐτῶν χιλίων ἀσκήσεως στάχυας⁴⁵.

ιε'. Νεκταρίου Πενταπόλεως. Δόξα, ἡχος πλ. α'.

Ὅσιε Πάτερ,
 μελέτην θείου νόμου, τὸν βίον ποιούμενος,
 τῶν πάλαι Ἁγίων, τὴν ζωὴν ἐχαρακτήρισας·
 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκός, ὑποτάξας τῷ πνεύματι,

44. Ἀκολουθία εἰς ἀνάμνησιν τῶν σεισμῶν τῆς Θήρας, ψαλλομένη τῇ 9ῃ Ἰουλίου, ποιηθεῖσα ἐν Ἁγ. Ὁρει ὑπὸ Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιανανίτου, Ἑγμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐκδίδεται προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θήρας Γαβριήλ, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 14-15.

45. Ἀκολουθία ἐπὶ τῇ χιλιετηρίδι Ἁγίου Ὁρους, ἐν «Ἐπετηρὶς Ἀθωνιάδος Σχολῆς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει δωδεκαετίας ἀπὸ τῆς ἐπαναλειτουργίας αὐτῆς», Ἀθῆναι 1966, σελ. 91.

χρηστότητα ἐποίησας, καὶ ὁσιότητα ἠμφιάσω,
ὡς Ἱεράρχης θεόσοφος, καὶ τῆς ἀρετῆς ἀληθῆς ἐργάτης·
ὄθεν λαμπρῶς παρὰ Θεοῦ ἐδοξάσθης,
καὶ ἰαμάτων κρήνη, ἢ τῶν λειψάνων σου σορὸς ἐδείχθη,
τῇ τοῦ Παρακλήτου ἐπισκιάσει.
Ἄλλ' ὦ Νεκτάριε μακάριε,
ρᾶνον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ νέκταρ τῆς σῆς χάριτος,
καὶ πρέσβευε τῷ Κυρίῳ,
δοθῆναι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος⁴⁶.

ιστ' . Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Δόξα Λιτῆς, ἦχος δ' .

Τίς ἐπαξίως ὑμνήσει τῆς σῆς ἀγάπης τὸν πλοῦτον,
ἦν πρὸς τὸν πέλας ἐκέκτησο, Κοσμᾶ Πάτερ ὄσιε;
Ἡ ποία γλῶσσα διηγῆσεται,
τοὺς σοὺς ἀγῶνας καὶ ἰδρωῶτας, καὶ κόπους καὶ δρόμους,
οὗς ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας
ὡς ἄσαρκος ἀνέτλης,
τῆς εὐσεβείας διαθλῶν τὸ στάδιον;
Ὅθεν ἀξίως ἐδοξάσθης ὡς ἄλλος Ἀπόστολος,
καὶ Μαρτύρων ἰσοστάσιος, παρὰ Χριστοῦ παμμάκαρ,
καὶ πάντες γεραίρουσι τὴν ἀγίαν μνήμην σου·
ἐνθεν μὲν ὁ Ἄθως, ἐκεῖθεν δὲ ἡ Ἡπειρος
καὶ ἡ βλαστήσασά σε Αἰτωλία,
κηρύττουσι τὴν χάριν σου,
ὅτι πάσης Ἐκκλησίας διδάσκαλος πέφηνας,
τῇ Τριάδι πρεσβεύων δοῦναι πᾶσιν ἰλασμόν,
καὶ τὸ μέγα ἔλεος⁴⁷.

ιζ' . Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Ἰδιόμελον Λιτῆς, ἦχος δ' .

Ἀποστολικὴν ἀναλαβόντες πορείαν,
τῆς εὐσεβείας φντοκόμοι ὤφθητε,

46. Ἀκολουθία πλήρης τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου τοῦ θαυματουργοῦ, ἐπισκόπου Πενταπόλεως ..., Σιδηρόκαστρον 1965, σελ. 26.

47. Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος καὶ ἰσαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ἐν «Εὐρυτανικὸν Λειμωνάριον, ἦγουν Ἀσματοικαὶ Ἀκολουθίαι τῶν ἐνδόξων Εὐρυτάνων Ἀγίων Μιχαήλ, Δαμιανοῦ, Σεραφεῖμ, Νικολάου, Κυπριανοῦ, Ρωμανοῦ, Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, Γερασίμου, Ἀκακίου τοῦ Νέου, Παναγίας τῆς «Προυσιωτίσσης», Παναγίας «Ταταρνωτίσσης - Φανερωμένης» καὶ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Κονίτσης ..., ἐπιστολὴ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Δ. Βαστάκη, Ἐν Ἀθήναις 1978», σελ. 191α'.

καὶ ἐσφαλμένων ἡθῶν,
καὶ βίου χείρονος, ῥιζοτόμοι ἔνθεοι·
τὸν γὰρ λόγον τῆς χάριτος
ἐν δυνάμει καὶ Πνεύματι Ἁγίῳ,
καὶ πολλῇ πληροφορία ἐκηρύξατε·
διὸ Χαζαρία καὶ Μοραβία,
Παννονία καὶ Βουλγαρία,
τῷ κηρύγματι ὑμῶν κατανασθεῖσαι,
ὡς θεμελίους τῆς πίστεως,
καὶ ὁδηγοὺς πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς γεραίρουσι·
καὶ πᾶσα ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία,
τὴν μνήμην ὑμῶν μακαρίζει,
Μεθόδιε καὶ Κύριλλε, Ἀποστόλων ἰσοστάσιοι⁴⁸.

ιη'. Τῶν ἀπὸ δημίων καὶ δεσμοφυλάκων Ἁγίων.
'Ο Οἶκος. Ἦχος δ'.

Τοὺς ἐκ δημίων Μάρτυρας, καὶ ἐκ δεσμοφυλάκων,
τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, περιφανεῖς ὀπίλτας,
τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῆ, καὶ διαφόροις χρόνοις,
καὶ ποικίλοις τρόποις, δοξάσαντας τὸν Κύριον τῆς δόξης,
καὶ τὴν πλάνην τὴν βέβηλον, αἰσχύναντας εἰς τέλος,
πάντες εἰς ἓν συνελθόντες,
ὁμοῦ μακαρίσωμεν ἀθλητικοῖς ἐπαίνοις.
Ὅδοι γὰρ ἐν ματαιότητι τοῦ νοῦ πορευόμενοι,
ἐσκοτισμένοι ὄντες τῇ διανοίᾳ,
θαυμαστῇ μεταβολῇ, καὶ ἀλλοιώσει τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου,
τῷ θαυμαστῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας προσέδραμον·
καὶ θαυμάσαντες τὴν χάριν,
καὶ ἐκπλαγέντες τὸν θησαυρόν,
ρόδα ἀντὶ ἀκανθῶν, καὶ μάρτυρες ἀντὶ δημίων,
καὶ ἀθλοφόροι ἀντὶ δεσμοφυλάκων ἐδείχθησαν·
Αὐτοῖς οὖν βοήσωμεν·
δεδοξασμένοι τοῦ Κυρίου Μάρτυρες,
πρεσβεῖαις ὑμῶν καὶ λιταῖς,

48. Ἀκολουθία τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἀποστόλων τῶν Σλάβων, ποιηθεῖσα ἐν Ἀγ. Ὁρει ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ἑγμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, (ἐκδίδεται) προνοία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος, Ἐν Θεσ/νίκῃ 1966, σελ. 13.

πάσης ανάγκης ἴσασθε ἡμᾶς,
καὶ πολυπλόκων σκανδάλων καὶ θλίψεων⁴⁹.

ιβ' . Ἱερομάρτυρος Πολυκάρπου. Δόξα, ἤχος πλ. α' .

Τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καρποφορῶν τὰς χάριτας,
μαρτυρικῶ τέλει ἐλάμπρυνας,
τὴν σὴν στολὴν ἱερώτατε·
ἔλον γὰρ τὸν βίον, τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ ἀνέθου,
τῆς εὐσεβείας διακονῶν τῷ λόγῳ,
τελειοτάτη ψυχῇ·
καὶ ὡς ἔννομος ἀθλητῆς ἀριστεύσας,
ὡς προσφορὰν λογικὴν,
σεαυτὸν προσήγαγες, διὰ πυρὸς Κυρίῳ.
'Ἄλλ' ὦ ἱερομάρτυς Πολύκαρπε,
'Ἀποστόλων σύσκηρε,
τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι πρέσβευε
ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν⁵⁰.

κ' . Γρηγορίου Ε' . Ἰδιόμελον Διτῆς, ἤχος α' .

Εὐφραίνου ἐν Κυρίῳ, ἡ Χριστώνυμος Ἑλλάς,
τῇ Ὀρθοδοξίᾳ σεμννομένη,
καὶ τῆς ἐλευθερίας τὰ ἀγαθὰ, δαυιλῶς δρεπομένη·
ὁ γὰρ θεῖος Γρηγόριος, ὁ μέγας Βυζαντίου ποιμὴν,
καὶ πάσης Ἐκκλησίας ὀφθαλμός,
τῇ καλῇ ὁμολογίᾳ τειχιζὼν σε,
τὴν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ τίθησιν,
ὡς ἂν βαστάσῃ πιστῶς, τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου.
'Ὅθεν αὐτοῦ ἀγαμένη,
τὸ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μαρτύριον,

49. Ἀκολουθία πάντων τῶν ἁγίων Μαρτύρων, τῶν ἀπὸ δημίων καὶ δεσμοφυλάκων, ψαλλομένη τῇ Κυριακῇ τοῦ Τυφλοῦ. Ποιηθεῖσα ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς Ἐρησκ. Ὑπηρεσίας Φυλακῶν τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης (ἐπιμελεῖα Γεωργίου Π. Γιαννακοπούλου), Ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 17.

50. Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Πολυκάρπου, ἐπισκόπου Σμύρνης, ψαλλομένη τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου, Συντεθεῖσα καὶ συμπληρωθεῖσα ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ἐκδίδεται προνοία μὲν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου, ἐπιμελεῖα δὲ τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἰωάννου Σπ. Ράμφο, Ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 29.

τῷ Σωτῆρι βόησον· Κύριε,
ταῖς τοῦ ἱερομάρτυρος πρεσβείαις,
ἐξ ἐχθρῶν ἐπιθέσεως, ἀβλαβεῖς ἡμᾶς φύλαττε,
καὶ σῶσον τὰς ψυχὰς ἡμῶν⁵¹.

κα΄. Διονυσίου καὶ Μητροφάνους. Δόξα Διτῆς, ἤχος πλ. α΄.

Ἡ τοῦ Ἄθω ἔρημος, προφητικῶς εὐφρανθήτη.
Ἴδὸν γὰρ ἐν σοί, ὡς ἀφθαρσίας κλίνα ἐφυσαν,
Διονύσιος ὁ ῥήτωρ σὺν Μητροφάνει·
καὶ ταῖς τοῦ Πνεύματος αὔραις,
ὁσμὴν ζωῆς διαπνέουσιν,
εἰς περιποίησιν ἡθῶν ἀκηράτων·
διὸ τὰς ἀριστείας τούτων κροτοῦσα,
χαρμωσύνως βόησον·
Πατέρες μακάριοι, οἱ ἐν ἐμοὶ φντευθέντες,
καὶ ἐν τῇ Ἐδέμ ἐξανθήσαντες,
τῆς τῶν παθῶν πικρίας ῥύσασθε,
τοὺς τελοῦντας ὑμῶν τὸ μνημόσυνον⁵².

καβ΄. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου. Ὁ Οἶκος, ἤχος πλ. δ΄.

Ἄγγελος ἐξ ἀνθρώπων, ἀρεταῖς χρηματίσας,
ὁ μέγας Διονύσιος πᾶσαν,
ὡς ὑπόπτερος ἐμνήθη τὸν νοῦν,
τὴν οὐράνιον γνῶσιν·
διὸ ἄσμασιν ὡς ἄγγελον τιμήσωμεν,
βοῶντες πρὸς αὐτὸν τοιαῦτα·

Χαῖρε, ὁ γνοὺς τὸν Χριστὸν διὰ Παύλου,
χαῖρε, πολλοὺς πρὸς Χριστὸν ἐπιστρέψας·

51. Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ποιηθεῖσα ἐν Ἀγ. Ὅρει ὑπὸ Γερασίου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, ἐκδίδεται προνοία μὲν καὶ μετὰ προλόγου τοῦ Μακ. Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωσύμου, ἐπιμελεία δὲ τοῦ Αἰδεσιμ. Εὐαγγέλου Μπονώρη, πρωτοπρεσβυτέρου, Ἐν Ἀθήναις 1968, σελ. 30.

52. Μοναχοῦ Γερασίου Μικραγιαννανίτου, Ἀκολουθία τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων (ἡμῶν) Διονυσίου τοῦ ῥήτορος καὶ Μητροφάνους, τῶν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ Ὅρει τοῦ Ἄθω ἀσκητικῶς διαλαμπάντων, ἔκδ. γ΄, ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Τίτου Χορτάτου, ἱεροκήρυκος-καθηγητοῦ (ἐπιμελεία Ζησίμου Βιρβίλλη, καθηγητοῦ Θεολόγου-Φιλολόγου), Ἀθῆναι (1981), σελ. 19.

χαῖρε, πολυθέου σκηνης δλετήριον,
 χαῖρε, θεογνώστου βουλῆς σκοπευτήριον·
 χαῖρε, βίβλος θεοχάρακτος, μυστηρίων θησανρέ,
 χαῖρε, πῖναξ θεομόρφωτε καὶ δίοπτρα οὐρανοῦ·
 χαῖρε, ὅτι τὸ πάθος τοῦ Κυρίου κατεῖδες,
 χαῖρε, ὅτι προθύμως δι' αὐτὸν σφαγιαζή·
 χαῖρε, πηγὴ βλυστάνουσα ἄφρων,
 χαῖρε, ῥανὶς κοιλαίνουσα ἄνοιαν·
 χαῖρε, ὁδὸς ἀπλανῆς σωτηρίας,
 χαῖρε, φραγμὸς ἀσεβῶν παροδίας.
 Χαίροις Πάτερ παγκόσμιε⁵³.

κγ'. Δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δόξα Λιτῆς, ἤχος δ'.

Τὸς ἐν τῇ ἄνωθεν ῥοπῇ,
 τὴν δευτέραν συγκροτήσαντας Σύνοδον,
 ἑκατὸν πενήκοντα θεῖους Πατέρας,
 πᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ λαός,
 ὄμνοις καὶ ὠδαῖς εὐφημήσωμεν·
 τῇ γὰρ αὐτῶν ὁδηγία, καὶ σοφῇ διδασκαλία,
 αἰρετικῆς λύμης ῥυόμεθα,
 καὶ τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας, ἀσφαλῶς πορευόμεθα·
 καὶ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα,
 σύνθρονον Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ὁμοούσιον δοξάζοντες,
 καρπούμεθα δι' αὐτῶν ψυχῶν σωτηρίαν,
 καὶ παθῶν ἀποτροπήν, καὶ τὸ θεῖον ἔλεος⁵⁴.

53. Γερασίμου Μοναχοῦ Μικραγιανανίτου, Ἀκολουθία ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πρώτου ἐπισκόπου καὶ πολιούχου Ἀθηνῶν, ψαλλομένη τῇ γ' Ὀκτωβρίου ... ἐκδίδεται δαπάναις Ἰωάννου Σακελλαρίδη, ἐπιτ. Προέδρου Ἐφετῶν, ἐπιμελεία Πρωτοπρ. Γρηγορίου Σερενίδη, προϊσταμένου Ἱ. Μητροπολ. Ναοῦ ἀγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 32-33.

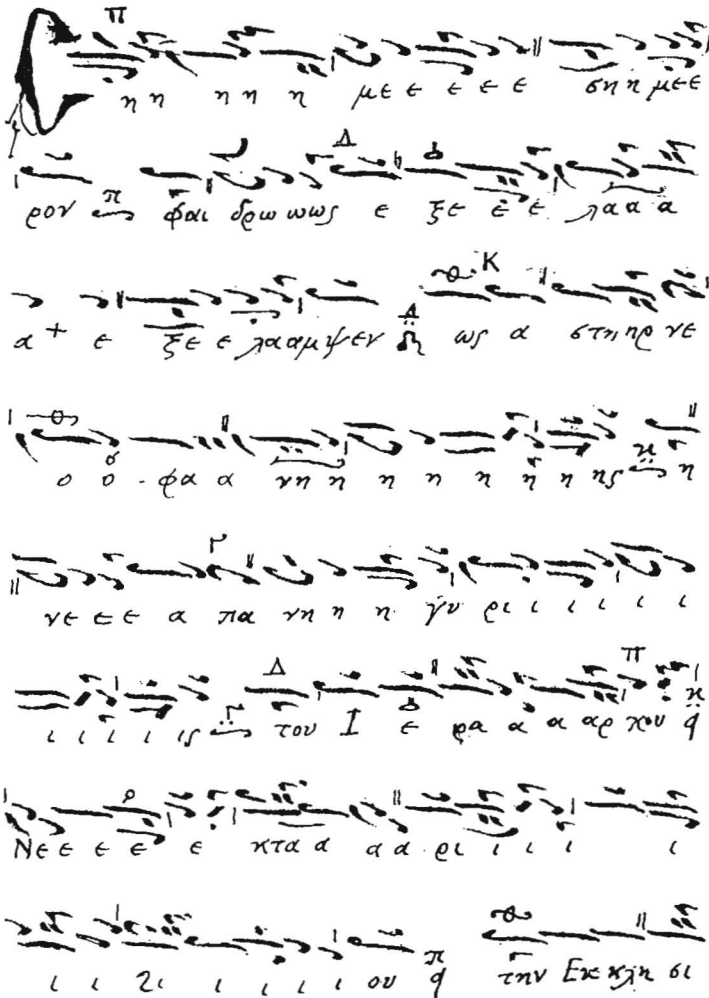
54. Ἀκολουθία τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων τῆς Δευτέρας ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 συνελθούσης, ψαλλομένη τῇ Α' Κυριακῇ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, Ἐν Ἀθήναις 1981, σελ. 15.

Δοξαστικόν τοῦ Ἑσπερίου τῆς ἑορτῆς

τοῦ ἁγίου Νεκταρίου

μελοποιηθέν ὑπὸ Ἀβραάμ Χ. Ἐνδονιάδη, Ἄρχοντος
Μουσικοδιδασκάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἦχος πλ. Πάχ

η η η η με ε ε ε ε ση η με ε
ρον π φαι δρω ωω ε ξε ε ε λα α α
α ε ξε ε λα α μ ψ εν ω ς α ε στη η ρ γε
ο ο φα α η η η η η η η η η η
γε ε ε α πα η η η γυ ρι ι ι ι ι
ι ι ι ι η του Ι ε φα α α ρ χου η
Νε ε ε ε κτα α α ρι ι ι ι ι
ι ι ι ι ι ι ι ου η την Εκ κλη ρι

ι ι ι ι ι ανκα τα α γα αμ πρε ν

ν ν ν γου ου ου ου ζου ου ου ου ου βα π

Μ Δ
 δε ευ τε ε ου ου ου γ τω ν Ορ νο δο ο ο ο

ο ο ο ζων τα πη η η η η η η η η

Α Β
 η η η δ ε ε γ φ ω γ η η η η

Κ
 η η η α γ α α γ α α α α α α

Π ρ
 σε ε ε ε υ ε ε ε ε ε ω ς η του ου τω

ε εκ βο ο ο ο η η η η η η η η η η

ε εκ βο η η η η η η η η η η η

ε ω ω ε κ βο η ω με ε ε ε ε ε ε ε ε

ε ε γ π χα ι αι αι αι αι ρ ο τω ν

πα α α γαι αι ο ο βι ι ι ων ρ χα

ρα κτη ρι ι ι βασιτην ζω η η η η η η

η η η ρ εν η με ραι αις πο ο γη η ραι αι

αι αι αι αι αι δις ρ εν αι αι αις η η τω ων

πο ο γω ων α α γα α α α κη ρ ε ε

ψυ υ υ υ η η ω ω ε ε φη η η

ο ο ο ο ο ο ο Σω τη η η η ρ

Χαι αι αι αι ροις ο τη και δε ι ε ι ε ι α τ η ν

α ρε τη η η η ν συ υ να α α α α φας

και τω γ ο ο ο ο γω ω της βο φι ι

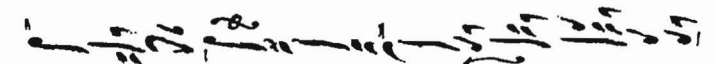
της βο φι ι α ας δου ου χ τω η πι β τω ω η τα

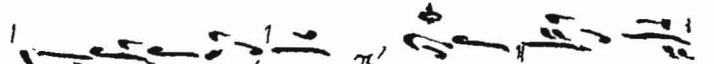
 ας ψυυ χααα αα ααας φααιδου υυ

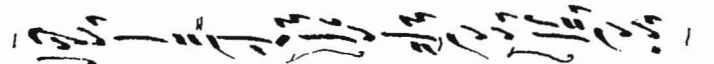
 υυυ ναας π χααι ροις φ αρ χι ε

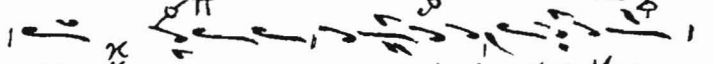
 ρεεων κααα ροο νηη η η η η

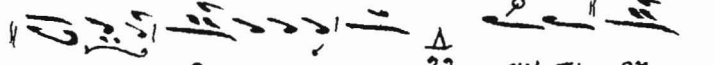
 ζηη η η η η π της Αι γι ε ε

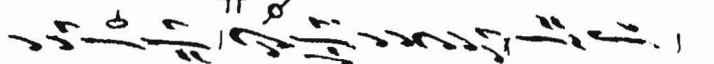
 ηηης κροο βτα α α α ααα αα

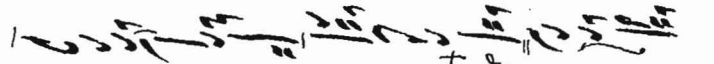
 της κ καιτης ολ κελελειει αας Μοα

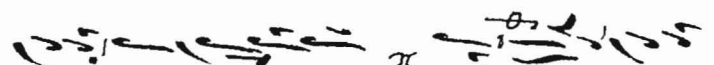
 ηηηη ζηηηηηης ζζ αντι ηη

 ηη ηη ηη πτωωωρ δεεεε μοο

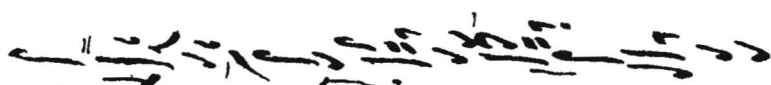
 οοο οοοο τααα+δεε μοοο

 ταα το οοος π δι οοοο

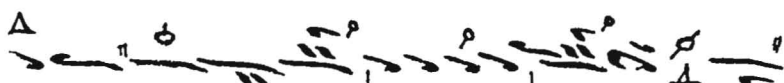

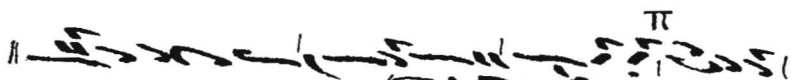
 οο οοοο Παμ μααα καε

 Νε κταα ρι ι ι ρι ι ι ι ι

 ε τω της δειει ας με γα ρω

 ου υ υ υ νη η ης υροοο γω ω

 πα ρι στα α α με ε ε ε νο ος δη α

 πα αυ στως λ κε ε ε ε ε ε τ ε ε ε

 ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

 ε ε κ υ περ των πι ι ι στη ει ει τε

 ρου τω ω ω ω ω ω ω ω την

 α ει β ε ε ε βαβτογ μνη η η μνη η η ν

 ου ου ου ου

Προσόμια τῶν Ἀποστίχων
τῆς δευτέρας τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ ἁγίου
πολίτη Γεωσίμου Μικρασιατινοῦ

ἤχος π. α. = "Χαίροις ἀγκυρίων"

 π
οὐ δὲ τὶ οὐ κεῖ ἐν ὄντωνται δι

 π
καὶ οὐ νῦν καὶ οὐ οὐ οὐ οὐ αὐ γὰρ

 π
αὐ σα γὰρ αὐ ὄνται κ. γ.

 π
Χαίροις τῶν ἀποστίχων χερῶν

Δ π
ὡς ἀχθῶς οὐκ ἔστι καὶ οὐ μοτέρος

Δ π
αὐτῶν γὰρ τὸν ἕχον πα αὐτῶ ἀναχάθων

κ π
ὡς ἔστι οὐ αὐ γὰρ ἰσ κηρῶν

κ π
ἐν τῷ οὐ καὶ τὸ οὐκ ἔστι οὐκ ἔστι

εχ^κε^κ μα^α α^α τ^α σ^α ς ο σι ε ^Δ ῥ^κ τοις εν ὄσλει

ε^π τ^α α^α δ^α χα^α λε^α π^α κ^α κ^α κ^α ν^α δ^α ν^α ε^α ς ο σιν

ων^Δ δι^α ε^α π^α λα^α σ^α α^α τ^α ω^α κ^α δ^α ω^α κ^α κ^α α^α τ^α α

γα^κ σιν ῥ^κ γ^α ο^α γ^α ω^α δι^α δ^α α^α κ^α α^α λ^α ι^α α^α ς ο σιν

κα^αι^α π^α χ^α ε^α ς ο ις εν^α δ^α α^α ν^α μα^α ς ο^α ς ῥ^κ τ^α α^α τ^α ω^α κ^α ο^α ν^α δ^α ς

δ^α ρ^α κ^α ω^α ω^α ς ο σ^α α^α τ^α α^α δ^α ε^α μ^α ε^α λ^α ι^α ω^α τ^α α^α ς π^α ε^α ς ε^α ω^α ς

ῥ^κ κ^α ο^α σ^α μα^α θε^α κ^α γ^α ο^α ο^α ς ο^α ς δι^α α^α τ^α α^α τ^α ο

τη^α να^α γ^α ι^α ι^α α^α ν

τ^α ς ο^α ς μ^α εν^α μ^α η^α κ^α μ^α η^α ς ο σ^α

⁷¹
 Γ 15 πασαν την γην εζηθενο φθοσσαντων

και εσταπερα τα της οικουμης τα

ειματα ω τδ ; ^κ

^π
 Χ αι ροις της επιπνοιας της

^Α οργανον θεου εν κειθεν χειρι ον πολυ τι

^Α μου η ελπιω ψεως ταρ της θεειας

^π διεναεετα ζωης η ως Μωσης εν

^π ο ορει κατα την φησας η εν τε ενθεν

εζεδραμες ως απο οφθαλμος ενδεος

^Α ^π
 τα σικηρυ υνετων ενσεβειται τα

Δογματα ἧ και μετα νοι αν τοις πι
 γοι οις υ φη Γδ με νος ἧ ο ο
 Δεν τω σω κη ρυγματι η τεπει εσα
 πασα ἧ Μακεδονια και νη η σοι
 θε ο πρεπας εσαι δευθεσαν ἧ χει
 γονα νυ μηδ ἧσαι

τον δοξασαντα

Κοσμο ασε

δο ξε κη κρειττο νι

Δύμαχεν "τολοισ εὐφραμίων"
 εκ τῆς ἀκοροδίας τῆς δ'ἰν Διονυσίου δ' ἀρεστίῃς.
 ∴ (ποίημα Γερασίου Μικραγιαννάτου)
 μέσος δὲ δανιῆλ δανιηλὸν
 ἄχος ἐστὶν αὐτῶν

οι οι οι οι οἰς υ μνω δι ω ω
 ων κκ α α α λ ε ε ε ε ε
 σιν ευ φκ μη κ σω με ε εν το ον
 δε ε ε κ το ο ο εον τω τε α δι κω ω
 ω ων ε τε ι λα α αμ ψ ε ε ε ε ε
 ω κωθε α ρχι κων ω ω ων ε
 εκ κα α χυ υ υ υ ψ ε ε ε ω
 κωτε χε ο τη η των υ υ υ υ πο φκ κ

Ἔπιμνηστικὸς ἐράσιμος

ΚΚΚΚΚΚΚΚΚΚ τῶν δὲ αἰετῶν
αἰετῶν οὐρανῶν φῶς μάλα
τοῦ οὐρανοῦ ἑξ ὀκτάκις
αἰετῶν οὐρανῶν ὁ νομαλιτῶν
ἐκ τῆν ἀναστασία πνεύμα
υἱοῦ αἰαγγελικῆς φεφενταξί
αὐτοῦ ἰεροσόλοστον
τῶν ἁγίων ἁγίων ἁγίων
αὐτῶν τῶν χαρισμάτων ἁγίων
τῶν μετὰ τὴν ἁγία φανερὰ λῆστα

Κανώνων Δοξάν Διονυσίου και Μαρτυριών
σοφικῶν μοναχῶν Γερασίμου Μικρασιατινῶν

ἦχος π' δ' ἱ. Ἦματι
ὠδή α' " Ἐμασχεῖσιν φέρων ἐβύθη "

Ο ⁵ ^M
ο σι ο ι τ ς θ ε ς π ρ ε σ β ῶ σ α τ ε υ π ε ρ η μ ῶ ν :

Α ⁵
ι α π ρ ε π ο ι σ τ α ι σ α ι ω ν ι α ι ς λ α μ ψ ο ς τ ῶ

τ ρ ι σ κ χ ι ς φ ῶ ρ ο ς ῥ α π ο δ ε δ α ῖ μ ε ε ν ο ι ε ν

μ ε θ ε ξ ε κ α τ ῶ ν ο ς ῥ ε ο φ ρ ο ν δ ι ο ν υ σ ι ε

κ α ι μ η τ ρ ο φ ἄ ν ε ς μ α κ α ρ ε λ ο γ ῶ μ ο ι χ α α ε υ β ρ α

ἔ ε υ σ α τ ε ῥ υ μ ν ο ν υ μ ν θ ε ο ν ε ξ α δ ο ν τ ι :

Ο ⁵ ^M
ο σι ο ι τ ς θ ε ο υ π ρ ε σ β ῶ σ α τ ε υ π ε ρ η μ ῶ ν :

Ι ⁵
χ ν ε σ ι θ ε ι ο ι ς τ ς ω τ η ρ ο ς ο σ ι α α

κολλῶ θ' ὄντες θεοῖς } κοσμοῦ τὴν ἀπαρξίν

οὐκ ἔως κενόσσαντες } καὶ πρὸς τὰ ὑπερκόσμη

αἰετῶμενοι καὶ ἄλλα αἰετῶμε

πᾶσι νύστατες } τὸν βόν τὴν ὀξύντης ἀσκή

ὅσοι οὐκ ἔχουσιν πρὸς θεοῖς } [σεως]

ἡν τῆς σοφίας ἀναπήσας ἐλαμφιν ἀφθῆς

περὶ ἰσοδοξίας } ἐν παντί τῷ βίῳ πα

σι καὶ ἀδελφότητος } παρμακὰ διόνσι

εἰς τὴν θεοῦ ἀεὶ ἀμύτων καὶ τοῖς λοιποῖς

προτέρημασι } τῆς κατὰ χεῖρον τεχνιότητος.

^ΓΥ ^Μυπεραβι α δε ο το κε προσθεν υπερ μιν

^ΓΙ ω α ρε των ος η με να λο πε επτα

υπερ η λ ι ο αυ γας δε κε χα ε τω με νη

^Γαι α ο ρα πτε α πα σιν δε εν δ δω ε ζα ρε τω

^Νδε δε λ ης λ η π ρ α σ ο ρ π ρ ο ν ο ι ο λ α ς α λ χ ο ο η

Γ ι ι α ι α α φ θ ο ν ο ς δε πα σαν α ω η ν κα

τα λ η τ τ ο σ ο

ωδη η' "ηλδω.η.τι.μιν.οι.ηε"

^ΓΟ ^Μοι ο ι τ ο τ ε ς π ρ ο σ θ ε ν ο α τ ε υ π ε ρ μ ι ν

^ΜΠ ^Νλοι κληροντες ι ε σ ω ς δε ι ε σ ω σ υ ν η ς

^{iv}
το ενδυμαα αα σζ ως δειοι μζα Γω Γαι

^v
σο φε Διο νυ σιε ρζ και δειε μη ζοφα

νες προσηνα ονον της δδ ο ζης της α υ λ ο ε

^{vi}
χωρη σα τε

^{vii} ^{viii} ^{ix}
ο σιοι οσ τε ς προσηνα σα τε ν προημων: —

^x ^{xi} ^{xii} ^{xiii}
Α α βροχως το χαλεπον ζε τζ βι ς πχτυ

^{xiv}
σαντες πεχ Γο ο ο σζ ι ζι ω τω τσ Σαν

^{xv} ^{xvi}
σζ και αυρα της χα ειτος ρζ προς ορμοναι ω

^{xvii}
νι ον και ζω ηης Γαχηνην δε ο φοροαι προ

^{xviii}
σμε μαδ κτε: —

^Γ Δοξα πατει καν ^Μ νι ω κατα Γιω πνευματι :-
^Γ Δοξα πατει καν ^Ν νι ω κατα Γιω πνευματι :-

^Μ Το φρονημα της σαρκος δε ζω πνευματι
^Ν υ πτω τα ξαντα ε ε ε ε ε δε ζ το νο φρον της

^Ν ψυχης θε ω επτερωσατε δε σου φε δι ο
 νυ σι ε συν ζω μη η τροφα α νε δι α

^Γ βι ο τε χει ο τη ρος :-

^Ν και νυν και ε και ης τας και ω να ζω και ω

^Μ η μα των δε των γε πων δε [νων & μων :-

^Γ τας υ πτω ο χ φ σεις και τε χοντε ε ε ε ε ε δε ζ τας δυο θυ

^Ν

^Γ

λι ας εχ^α εα δε ως ερεπο μεταξ^ομο

νη πανταχο ΓΗ ΖΕ την σην προσησσε

ι αν ως ασπιδαεπα νομενοι

οι οι οι

27.10.88

W. G. ...